

NEMLZETI

MAGAZIN

25/02

2024/25-ös évad

XII/6. szám

12. MITEM

Mexikóvárostól Ulánbátorig

PREMIEREK

Olasz szalmakalap, Liliom

80 ÉVE TÖRTÉNT

A holokauszt és a színház

MÁRCIUSI
ELŐADÁS-
ÉS PROGRAM-
AJÁNLÓVAL

NYITÓKÉP

AZ UTOLSÓ PILLANATIG

Szinte felfoghatatlan: Budapesten a színházak egészen 1944. december 22-éig játszottak, és voltak, akik elmentek az előadásokra. Talán azért is, mert sokan az utolsó pillanatig nem akartak szembesülni a valósággal. Pedig ekkor a szovjetek már megindították a város bekerítését. . . Ezekről a mindennapokról és a vész-korszakhoz vezető útról is szól a *Magyar színház és a holokauszt* című összeállításunk második része (39. oldaltól) – az első rész az előző számunkban volt olvasható.

(Színház)történelmünk egy másik szomorú eseményéről is megemlékezünk: hatvan évvel ezelőtt robbantották fel a lebontásra ítélt Nemzeti Színházat a Blaha Lujza téren. (52. oldal.)

De vissza a jelenbe: két premiert is ünnepelhetünk márciusban.

Az *Olasz szalmakalap* egy fergeteges francia bohózat, amelyről a rendező, Silviu Purcărete és az egyik főszereplő, Trill Zsolt mesél. (8. oldaltól.) A *Szalmakalap*ban játszik Portré rovatunk főszereplője, Herczegh Péter, aki a nemrég Kassán bemutatott szlovák-magyar *Rómeó és Júlia* előadásáról is beszámol. (12. oldal.) A másik bemutatónk a *Liliom*, Molnár Ferenc remekműve. Az előadás és a próbák kulisszatitkairól a rendező, Fejes Szabolcs, valamint a címszereplő, Bordás Roland osztja meg gondolatait az olvasókkal. (19. oldaltól.)

A világszínház hamarosan újra a Nemzetibe költözik. Talán nem túlzás ezt állítani, hiszen a MITEM-re érkező társulatok Mexikóvárostól Ulánbátorig, Kolozsvártól Tel-Avivig kínálnak számos érdekes produkciót a nemzetközi trendekre kíváncsi közönségnek. (Ajánlónk a 28 oldaltól.)

Kedves Nézőink, várjuk Önöket előadásainkon, és addig is: jó olvasást!

Ádámok és Évák ünnepe. 2014 óta minden év januárjában, a Magyar kultúra ünnepe táján a fiataloké a Nemzeti Színház Nagyszínpada. Az idén tizenhárom budapesti és egy erdélyi középiskola mintegy kétszáz diákja lépett fel. A színjátszó csoportok ezúttal a Biblia egy-egy történetét állították színpadra. A képen: a budapesti Nemes Nagy Ágnes Művészeti Szakgimnázium drámatagozatos színjátszói | fotó: Eöri Szabó Zsolt

38

10

20

52

10

Az igazi élet előszele

Egy házasulandó fiatal pár zűrzavaros esküvője különös világban játszódik. Előre megmutatja nekik, milyen örület lesz majd a házasság. Mindez egyfajta ünnepélyes hangulatban zajlik, amiben azonban mindig felszökken a humor. Az esküvői felfordulás bemelegítés a későbbiekre. *(Trill Zsolt)*

20

Fiúból hogyan lesz férfi?

A színészek kíváncsian álltak hozzám, és láthatóan érzik, hogy nagyban számítok rájuk a karakterek építésében. Ez az előadás nem attól fog működni, hogy én milyen frenetikus rendezői világot teremtek köréjük, hanem attól, ha Liliom és Juli őszintén egymás szemébe tudnak nézni... *(Fejes Szabolcs)*

38

Nyolevan éve történt

Politika, háború, kultúra – a magyar színház a vészorkorszakban. Milyen út vezetett a kulturális élet zsidótalanításának fordulópontját jelentő törvényekig? Hogyan zajlott a színházi élet a háború, a gettósítás árnyékában? Történész és színháztörténész idézik meg a kort a politika és a kultúra nézőpontjából.

Évforduló

1963-ban a Nemzeti Színház lebontásáról döntött a Kádár János vezette állam- és pártvezetés. Ehhez hivatalos indokot a metró építéséhez megrendelt műszaki vélemények szolgáltatottak. A bontási munkálatok 1965 januárjában kezdődtek, az első robbantást – hatvan éve – március 15-én hajtották végre.

NEMZETI magazin – a Nemzeti Színház ingyenes időszaki kiadványa • 2025. február • XII. évfolyam 6. szám |

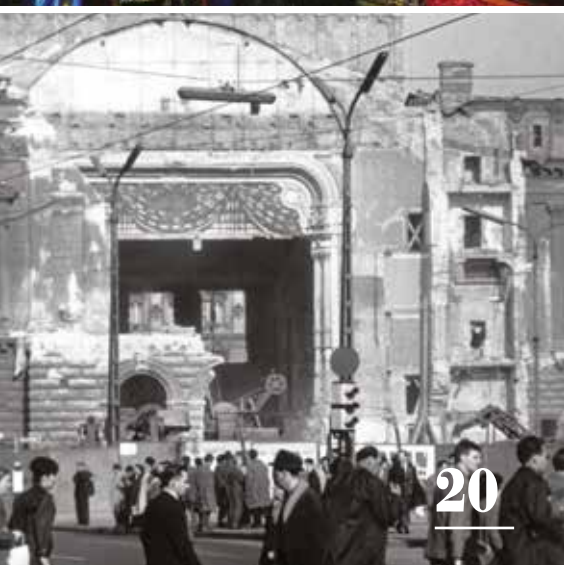
Főszerkesztő: Kornya István • **A szerkesztő munkatársa:** Görömbölyi László • **Fotó:** Eöri Szabó Zsolt • **Korrektúra:** Lukácsy György

| **Kiadó:** Nemzeti Színház Nonprofit Zrt. • **Felelős kiadó:** Vidnyánszky Attila vezérigazgató • **Médiaajánlat:** 30/508-4711 | **Nyomdai**

előkészítés: Inform-Line Stúdió Bt. | **Nyomás:** HTS-ART Nyomda | Megjelenik 6000 példányban | **Lapzárta:** 2025. február 20.

28

20

Címlapon:
Földes László Hobo
a Medvevára című előadásban
| fotó: Eöri Szabó Zsolt

JEGYVÁSÁRLÁS

Jegypénztár a Nemzeti Színházban

1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.

telefon: +36 1 476-6868

e-mail:

jegypenztar@nemzetisinhaz.hu

Nyitvatartás:

H–V: 10–18 óra, illetve az előadások kezdetéig.

www.nemzetisinhaz.hu/jegyinformacio

PREMIER • OLASZ SZALMAKALAP

7 „Menj, láss és kaczagj!” – Eugène Labiche és az Olasz szalmakalap

8 Örömből fakad – Silviu Purcărete

10 Az igazi élet előszele – Trill Zsolt

PREMIERPORTRÉ

12 A bohózat is komoly dráma – Herczegh Péter

PREMIER • LILIOM

19 Bocsánatkérő világsiker – Molnár Ferenc és a Liliom

20 Egy fiúból hogy lesz férfi? – Fejes Szabolcs

22 A csalogató tragédiája – Bordás Roland

24 PREMIER GALÉRIA • MEDVEVÁRA

NÉZŐPONTOK • MEDVEVÁRA

26 Szécsi Noémi: Időutazás

26 Sajgó Szabolcs: Szószék

12. MITEM

28 Kulcsár Edit: A színház is igyekszik újrafogalmazni önmagát

30 MITEM-ajánló

ELŐADÁS-AJÁNLÓ

32 Esthajnal | Ázott hajában hét halott bogár ragyog | Az öngyilkos | Anne Frank naplója | Idegenek és ismerősök | Szentivánéji álmom | María de Buenos Aires

FÓKUSZ • A HOLOKAUSZT ÉS A SZÍNHÁZ – 2.

39 (Kultúr)politika a vészorszakokban – Szécsényi András

44 Gajdó Tamás: Az utolsó színházi őrségváltás – Madách Színház 1944

48 Gajdó Tamás: Nincs köszönet – zsidó színházművészek emlékiratai

SZOMORÚ ÉVFORDULÓ

52 Nemzeti: lebontva, felrobbantva – hatvan éve történt

55 A NEMZETI HÍREI

56 PROGRAMAJÁNLÓ

JELÉN/LÉT FESZTIVÁL

59 Nemzetiségek a Nemzetiben

60 MÁRCIUSI MŰSOR

62 FOLYÓIRAT – SZCENÁRIUM

KULTURÁLIS ÉS INNOVÁCIÓS
MINISZTERIUM

A Körhinta, A föltámadás szomorúsága
és az Egri csillagok című előadások
támogatója
a Nemzeti Kulturális Alap.

Nemzeti
Kulturális
Alap

PREMIER • OLASZ SZALMAKALAP

EUGÈNE LABICHE

(Párizs, 1815. május 5. – Párizs, 1888. január 23.)

Jómódú polgári családban született. Jogi tanulmányokat folytatott, beutazta Itáliát. Első irodalmi sikerét az 1837-es *A mosdótól* című bohózzattal aratta. A következő évben bemutatott vígjátéka, a „végtelenül udvarias” emberről szóló *Coyllin úr* már több mint száz előadást ért meg. Ettől kezdve folyamatosan ontotta a színpadi műveket. Életrajzírói szerint száz – mások szerint százötven – önálló színművet írt. Gyakran más szerzőkkel együtt találta ki a fergeteges komédiákat. A ma is népszerű *Olasz szalmakalap* című vígjáték esetében Mark Michel volt a társszerzője.

Darabjainak hatalmas közönségsikere volt. A jellemábrázolásban ugyan nem jeleskedett, de komikus helyzetek sokaságába hajszolta szereplőit. Így tette nevetségessé az üresfejű, ostoba kortársait. Kegyetlenül kifigurázta a hiú, önző és kapzsi polgárokat, egyáltalán nem kímélte a nagyképű hatalmasságokat, az álszent csalókat.

| Marcellin Desboutin festménye

„Nyomomban a nászmenet!”

„Menj, láss és kaczagj!”

Az *Olasz szalmakalap* – egy boldogan bolond órában született komédia

Eugène Labiche és Mark Michel 1851-ben Párizsban bemutatott közös színpadi játéka a szerzőpáros legismertebb, legtöbbet játszott, ma is népszerű komédiája. Hamar meghódította a világ színpadait. René Clair 1927-ben filmet rendezett az eredeti mű alapján. Az olasz zeneszerző, Nino Rota *Il cappello di paglia di Firenze* című operája, melyet 1977-ben mutatott be a Santa Fe Opera, szintén ezt a témát dolgozta fel. A hazai színházakban is régóta műsorra tűzik a komédiát, és születtek ennek felhasználásával újabb és újabb átiratok, zenével, burleszkelemekkel dúsított változatok.

„*Elmésebb hóbort, mulatságosabb furaság tán nem fordult még meg sem ezen, sem más színpadon, mint azon négy fölvonásos bohózat, mely egy boldogan bolond órában repült ki Marc-Michel és Labiche urak vig. igazi gaulois agyából*” – írta az első népszínházi bemutató után a Magyarország és a Nagyvilág újságírója a hetilap 1877. február 18-i számában. Igaz, az előadás címe akkor még *A flórenczi kalap* volt, később lett belőle *Olasz szalmakalap*, de a lényeg mit sem változott. A történetet már a hajdani hír-

piró sem akarta elmesélni. „*Elmondva elpattan, mint a megérintett szappanbuborék. A legkomikusabb helyzetek és félreértések üzik itt egymást*” – fogta volna rövidre az ajánlást. De aztán csak elárulja, hogy az erdőben találkozott a katonatiszt és a kikapós asszonyka. A nő szalmakalapját egy fára akasztották, és abba kötöl bele a ló, egy aznap nősülni készülő fiatalember lova. Az is kiderül, a féltékeny férj miatt fontos minél hamarabb szerezni egy ugyanolyan kalapot. A kárt okozó állat gazdája, a völegény azonnal menne is a kereskedőhöz, de ekkor elindul nyomában a násznép, és kezdődik a félreértések sorozata. Követhetetlen, ki kicsoda, kit minek és kinek néznek a vidéki rokonok, az ostoba és félnótás férfiak, a magukat kellettő asszonyok, a károsultak, a katonák... és főleg a süket nagybácsi, aki végképp semmit nem ért...

Végül az egykori újságíró arra jut, ami még ma is érvényes az *Olasz szalmakalap* esetében: semmi értelme az ilyen előzetes beavatásnak. „*Kár ezt elbeszélni, ó publikum! Menj, láss és kaczagj magad!*”

Örömből fakad

Silviu Purcărete rendező

„Az Olasz szalmakalap színtiszta színház. Mindig nagy kedvet csinál a munkához, mert örömből fakad” – mondja Silviu Purcărete. A francia bohózat román rendezője visszatérő vendég a Nemzeti Színházban és a Madách Nemzetközi Színházi Találkozón. Két próba között beszélgettünk a készülő előadásról, egy remekül megírt banális történetről, a komédiai tükörről és a mindig szűkében lévő időről.

Egy anekdota szerint 1851-ben Párizsban az *Olasz szalmakalap* ősbemutatójára maga a színház igazgatója sem ment el, mert akkora hülyeségnek tartotta a darabot, ami óriási siker lett. Vajon mi verte ki a biztosítékot?

– Ki tudja?! Egy nagy angol műkritikus például Monet egyik remekművéről azt mondta, hogy ez egy nagy butaság, egy hiba. Néha még a hozzáértő emberek is tévednek. Labiche egyébként rengeteg darabot írt, és nagyon nehéz megmondani, hogy miért éppen az *Olasz szalmakalap* és még néhány lett végül időtálló mestermű.

A francia bohózat, a vaudeville a 19. század terméke, nem egy kellemkedő, finomkodó színházi műfaj. Miért mondták később, hogy Eugène Labiche ezzel a darabbal forradalmasította műfajt?

– Ha a téma szakértője volnék, tudnék válaszolni a kérdésre, de nem vagyok az. Azt viszont tudom, hogy ennek a darabnak drámai fordulatai mesterien vannak felépítve. A vaudeville olyan zenés színpadi műfaj, amelyben – hasonlóan a bécsi operetthez vagy a spanyol zarzuelához – a zene időnként fon-

tosabb a szövegnél és a történetnél. Hogy a *Szalmakalap* zenéje milyen lehetett az ősbemutatón? Azt sem tudom. Az biztos, hogy mindig a kor jól ismert, népszerű dalaival, sanzonjaival és azokból származó idézetekkel tűzdelték tele a vaudeville-eket. Ennek megfelelően mi is saját, a mai kornak megfelelő zenét írtunk az előadáshoz. A zeneszerző, Vasile Șirli régi alkotótársam. A dalszövegeket én magam írtam.

Hihetetlenül pergő, szellemes, szórakoztató a darab – a nász-nép kerget egy fiatalembert, aki túvé teszi a várost, hogy találjon egy olasz szalmakalapot, mert megette egy ló... De vajon hogyan tud az előadás az egyszerű szórakoztatástól, a banális történetből elemelkedni? Általánosabb érvényű tanulságot, üzenetet megfogalmazni? Egyáltalán célja ez a rendezésének?

– Sohasem törekszem arra, hogy bármit is üzenjek. Nem is gondolkodom ilyesmin. Azt viszont elmondhatom, hogy Labiche szövegén nagyon sokat dolgoztunk. A végeredmény tulajdonképpen egy adaptáció, mert az eredeti darabból például nagyon sok olyan kisebb-nagyobb részt kivettünk, amelyek

nekem nem mondtak semmit. Ezek leginkább olyan idejé- múlt dolgok. A szöveg, amit játszani fogunk, nem az eredeti mű klasszikus fordításainak egyike, hanem a mi változatunk. Amúgy sohasem akarok valami különlegeset, egyedit létrehozni. Engem általában lenyűgöz egy színpadi szöveg, akár vígjáték, akár tragédia, akár próza. A lényeg, hogy arra sarkalljon a mű, hogy legyen kedvem színházat csinálni. Ez a legfontosabb: olyan anyagot találni, ami meghozza a kedvemem. Az *Olasz szalmakalap* szintiszta színház. Mindig nagy kedvet csinál a munkához – ezért rendeztem meg már korábban is –, mert örömből fakad.

„Purcärete véges szerelemmel viseltetik a szavak, s végtelen szerelemmel a képek iránt”, írta önről az egész pályáját végigkísérő kritikus, George Banu. A most készülő előadásban melyek lesznek ennek a „szerelemnek” az alanyai: a szavak, a képek – vagy esetleg a zene?

– Remélhetőleg mind a három. Merthogy a színház alapvetően szintézis. Minél gazdagabb, minél több alkotóelemből tevődik össze, annál jobb. Ebben a szövegben nincs túl nagy gondolatiság, viszont nagyon dinamikus, teátrális. Nincs mögötte bonyolult, összetett, kész filozófia, ez tiszta komédia-alapanyag. Szó, kép, zene – az a célunk, hogy törekedjünk a harmóniájukra.

Egy magyar kritikus így fogalmazott az *Olasz szalmakalap*ról: kaján láttelep az emberekről. De azt is mondhatjuk: görbe tükör, amelybe belenézve önmagunkon nevetünk. Egyetért?

– Ez minden komédiára igaz! Ez a lényege. A komédia az emberi vonások tanulmányozásának egyik módja. Az a bizonyos tükör pedig talán nem is görbe, amiben torznak látjuk magunkat, hanem olyan, ami kiemeli, felnagyítja az emberi furcsaságokat. De hát, ez a komédia...

A próbafolyamat a közepénél jár, amikor leültünk beszélgetni. Hogy állnak, hol tartanak?

– Ó, ezt a kérdést ilyenkor nem szabad feltenni! Eleinte még nagyon lassan haladunk, de ez így megy általában. Mindig nehéz és lassú az indulás, hogy aztán a Jóisten segítségével a premierre összeálljon az előadás. Úgyhogy semmit nem tudok mondani a próbákról. Persze a nyelvi nehézségek lassítják a kommunikációt, ebbe is bele kell rázódn.

Beutazta, mondhatni „bedolgozta” a világot. Sok helyre hívják, mindenhol örömmel fogadják. Ráadásul maga választhatja meg, mit akar rendezni. Élvezi ezt az életformát, ezt a szinte korlátlan szabadságot?

– Végül is, igen. Majdnem mindig így életem: vándorló üzemmódban. Persze az emberben néha felébred a nosztalgia,

Eugène Labiche – Mark Michel

Olasz szalmakalap

Fadinard – HERCZEGH PÉTER | Nonancourt – TRILL ZSOLT | Beauperruis – SZARVAS JÓZSEF | Vézinet – SCHNELL ÁDÁM | Tardiveau – VARGA JÓZSEF | Bobin – PALLAG MÁRTON | Émile Tavernier – KRISTÁN ATTILA | Félix – RÁ CZ JÓZSEF | Achille de Rosalba – BODROGI GYULA / RÁTÓTI ZOLTÁN | Hélène – POLYÁK ANITA e. h. | Anais – KATONA KINGA | Champigny bárónő – SZŰCS NELLI | Clara, divatárúsnő – SÓPTEI ANDREA | Virginie – SZILÁGYI ÁGOTA | Clotilde – SIPOS ILKA e. h. | Clown-díszítők – KRAUTER DÁVID RÓBERT e. h., WINKLER TAMÁS ÁBEL e. h.

valamint a násznép: Bangó Ernest e. h., Holló Patrik Albert e. h., Steinhuis Raul e. h. – az SZFE IV. évfolyamának hallgatói, közreműködnek még az SZFE II. évfolyamos hallgatói.

Díszlet, jelmez: Dragoş Buhagiar // Zene: Vasile Şirli // Dalszöveg: Silviu Purcărete // A dalszövegeket fordította: André Ferenc // Korrepetitor: Bellus Csilla // Dramaturg: Kulcsár Edit Ágota // Sűgő: Kónya Gabriella // Tolmács és a rendező munkatársa: Horváth Patrícia // Rendezőasszisztens: Trimmel Sándor Ákos, Pap Dóra e. h.

Rendező: SILVIU PURCĂRETE

mikor? hol?

PREMIER: március 7. – 19 óra • Nagyszínpad

További előadások: március 8., 20. – 19 óra • Nagyszínpad

hogy legyen egy állandó helye, egy társulat, egy színház, ahol letáborozhat. De amikor meg letáborozik, az iránt lesz nosztalgiaja, hogy milyen jó volt vándorolni. Szóval, nem is nagyon tudom, hogy erre mit válaszoljak. Kötődöm társulatokhoz, magam is vezettem színházat, és valóban volt lehetőségem többnyire jó helyeken dolgozni. És az nagyon jó dolog, ha az embernek van választási lehetősége.

Árulja el: ha akad egy kis szabadideje, mit szeret csinálni, mivel foglalkozik? Akkor is színházon töri a fejét?

– Valahogy így. Ahogy vége van az egyik munkának, általában rögtön el kell kezdeni előkészíteni a következőt. A legnagyobb problémám mindig az időhiány volt. Nekem – minden értelemben, minden szempontból – az idő az, ami hiányzik.

Értem a célzást, most is várja a munka.

– Elnézést, nem akartam udvariatlan lenni. De tudja, én nagyon rossz interjúalany vagyok. Nincsenek témáim, amelyekről beszélgetésekben szeretnék megnyilatkozni. A legtöbb, amit megtehetek, hogy erőt veszek magamon, és megpróbálok válaszolni a feltett kérdésekre. Remélem, nem okoztam csalódást...

KUTSZEGI CSABA

Az igazi élet előszele

Trill Zsolt – Nonancourt

Egy házasulandó fiatal pár esküvőjét különös világba helyezi Purcärete, aminek az a lényege, hogy előre megmutatja nekik, milyen örület lesz majd a házasság, a felnőtt élet – mondja Trill Zsolt, a násznép élén a cselekményt pörgető apa-após.

Jól ismerheti Silviu Purcăretét, hiszen nem először dolgozik együtt a világhírű rendezővel...

– Igaz, hogy már több előadásában szerepeltem, de hogy ismerem, vagy, hogy jól tudom játszani az ő színházát, arra azért nem esküdnék meg. Debrecenben egy néma szerepem volt a *Tüzes angyal* című Prokofjev-operában, aztán jött ugyanott a *Scapin, a szemfényvesztő*, majd már itt, a Nemzetiben az *Abogy tetszik*, később a *Meggyeskert*, és most az *Olasz szalmakalap*. Purcärete csodálatos, lenyűgöző személyiség, az ember valahogy beleesik a varázskörébe. Nála nincs is szükség sok beszédre, bizonyos pillanatokban, a próbafolyamat hevében egyszerűen ráérzek arra, hogy mit akar.

Purcärete a MITEM visszatérő vendége. Idén is két rendezése lesz látható. Melyik előadása volt különösen emlékezetes?

– A *Faust* egyértelműen ilyen. Hatalmas esemény volt, az Eiffel Műhelyházban adták, ott is két helyszínen, zseniális szí-

nészekkel. De nem csak a MITEM-eken játszott előadásait láttam. Néztém őt Kolozsváron, és sohasem felejttem el a Katona József Színházban 2005-ben bemutatott *Troilus és Cressidát*. Máig az egyik legszebb színházi élményem, ahogy az előadás elején, a két oldalon bejönnek a férfiak, szembefordulnak egymással, és fújják a trombitát... Nehéz szavakba foglalni, miért, de már azért a pillanatot megértem! Nem is tudom, miért játszották olyan keveset azt az előadást.

A Prokofjev-opera kivételével azok a darabok, amiket Purcärete Magyarországon vitt színre – legalábbis a szerzők szándéka szerint – eredendően vígjáték. Aztán Purcärete keze nyomán nagyon különböző előadások készültek belőlük. Vajon miért alakult így, hogy nálunk eddig szinte mindig vígjátékból indult ki?

– Ezt nem tudom. De az biztos, hogy mindegyik előadásában jelen van a humor, még a legsúlyosabbakban is. Különle-

ges, „kifordított” humora van, ami mindig az adott helyzethez, hangulathoz társul. Azért is szeretem a kolozsvári rendezéseit, mert az ottani színészek nagyon érzik, tudják ezt a különleges stílust. És a közönség is vevő rá.

Vajon miképpen fog megteremtődni az *Olasz szalmakalap*-ban ez a különleges színházi stílus?

– Egy házasulandó fiatal pár zűrzavaros esküvőjét különös világba helyezi, aminek szerintem az a lényege, hogy előre megmutatja nekik, milyen örület lesz majd a házasság, a felnőtt élet. Mindez egyfajta ünnepélyes hangulatban zajlik, amiben azonban mindig felszökken a humor, amilyennel az élet is tele van. Én most, a próbák közben úgy érzem, hogy a darab központi eseménye, az esküvői felfordulás az igazi élet finom előszele, mintegy bemelegítés a későbbiekre. Purcärete mindig belehelyezi „valamibe” az előadásait. A *Scapint* például egy idősödő életművész végnapjaiba tette, pedig eredetileg nem erről szól a darab. Egyébként nekem mindegyik előadásában, amit tőle láttam, elegánsan, finoman megjelenik a halál. Ő valószínűleg nem is gondol erre konkrétan, de nekem megjelenik. Hiszen a halál az élet része, ahogy megszületünk, kézen fogva járunk vele.

Ez a darab leginkább mégiscsak arról ismert, hogy egy dinamikus, fergeteges, helyenként akár durván nevetető komédia...

– Ez nem mond ellent annak, amit én beelátok. Igen, rendkívül energikus, fordulatos komédia, de én úgy érzem, hogy ez az előadás azt az örületet akarja megjeleníteni, amely az életben és főleg a legvégén vár ránk.

Purcärete azt mondja, hogy ez egy szintiszta komédia, és ő nem akar beletenni semmilyen direkt üzenetet, filozófiát...

– Nem is tett bele ilyesmit. Én tőle teljesen függetlenül látom bele, amit mondtam.

Jól sejtem, hogy ez egyfajta alkotói módszer? Beelát valami pluszt a szerepébe, azt elrendezi magában, és nem köti senki – sem a rendező, sem a kollégák orrára. A saját értelmezésével önmaga számára teszi hitelessé a játékát, a jelenlétét.

– Ezt nem is kell senkinek sem tudnia. A nézőnek a legkevésbé. Ez az én értelmezésem, erre nekem van szükségem. Persze most kiadtam magam – sebj.

Nonancourt, a menyasszony apja nem kifejezetten filozofikus alkat. A darabot olvasva nekem sokszor olyan, mintha egy *commedia dell'arte*-szerű figura volna: néha kicsit együgyű, de megvan a magához való esze.

– Igazi kisember, aki élete legfontosabb pillanatához érkezett. Férjhez akarja adni a lányát, és mindent meg is tesz, hogy ez megtörténjen.

A 19. századi francia szerző, Eugène Labiche által képviselt vaudeville műfajában fontos szerepe van a zenének. Most új zene készül, a dalok szövegét maga a rendező írta.

– Szellemesek a versek, fülbemászók a dallamok, főleg a kórusnak van sok dala, amelyek mindig egy-egy állapotot, hangulatot fejeznek ki – vagy éppen összegeznek. De nem egy klasszikus felállású kórusra, egy énekkarra kell gondolni! Mindannyian benne vannak a történet sodrában, például ők a násznép, akik velem az élen egy fiatalembert üldöznek, aki azt a bizonyos címbeli olasz szalmakalapot keresi kétségbeesve...

KUTSZEGI CSABA

| a premier-blokk fotóit készítette: Eöri Szabó Zsolt

Herczegh Péter, Trill Zsolt, Silviu Purcärete

PREMIERPORTRÉ • HERCZEGH PÉTER

Szabó Sebestyén Lászlóval a Bánk bánban | fotó: Eöri Szabó Zsolt

„Nem játszottam még bohózati szerepet. De hogy most aztán kedvemre komédiázhatnék, ez azért túlzás. Különösebben sem mosolyoghatok, pláne nem vicceskedhetek ebben a bohózatban. Az Olasz szalmakalap leginkább a félreértésekre, a helyzetkomikumra épül. Ha poénra venném ezt a kalapkeresést, tönkre tenném az egész komédiát...

A bohózat is komoly dráma

Herczegh Péter a kassai tapsról, az első énekekről, népszerűségről, őszinteségről és a vicceskedés tilalmáról

A 2024/25-ös évad már eddig is több főszerepet, számos vendégszerepet és izgalmas szakmai kalandot hozott Herczegh Péter számára. Az Esthajnalban énekelt először közönség előtt. Az Olasz szalmakalapban először játszik bohózati szerepet, a Kassai Nemzeti Színházban tartott kétnyelvű Shakespeare-premierén először kérdezte tőle szlovákul a darabbeli Júlia: Ach Romeo, Romeo! Proč jsi Romeo?

Szólt már úgy valakihez, hogy előre tudta, a másik nem értheti, mit mond?

– Diákként voltam olyan nemzetközi színjátszó táborban, ahol csináltunk ilyen többnyelvű jeleneteket. De a civil életben is megtörténik az ilyesmi. Mondjuk a magunkét a saját nyelvünkön, mert nem tudjuk másképpen, és talán csak abban bízunk, hogy az arcunk, a tekintetünk, a hanghordozásunk segít megértetni a másikkal, hogy mit is akarunk.

A Kassai Nemzeti Színházban januárban különleges előadás premierje volt. Két nyelven szóltak egymáshoz a Shakes-

peare-dráma, a Rómeó és Júlia szereplői. Júlia családját, Capuletéket a házigazdák, a szlovák művészek alakították, a Montague familia tagjai a budapesti Nemzeti Színház művészei voltak. Rómeóként magyarul szólt a szlovák Júliához. Értették egymást?

– Ez a dráma annyira ismert és népszerű, hogy pontosan értettük, éreztük, mit mond vagy mit érez, mit akar éppen kifejezni a partnerünk. A nyelvi különbség egyáltalán nem okozott fennakadást az előadások során. Természetesen két nyelven, magyarul és szlovákul is ment a feliratozás. Eddig két előadásunk volt, mindkét este álló tapssal ünnepeltek bennünket.

Jelenet a kassai, kétnyelvű Rómeó és Júliából | fotó: Tomáš Marton

A próbák során sem okozott gondot ez a kétnyelvűség?

– Az ottani színház tagjai közül sokan – ha nem is beszélnek magyarul – értik a magyar nyelvet. De a Capuletet játszó színész, Cibula Péter jól beszél magyarul, úgyhogy ő vállalta a tolmács szerepét is. A főpróbahétre pedig csatlakozott hozzánk Bocsárszky Attila, a Kassai Thália Színház művésze, és ő fordította a szlovák kollégáknak a rendező, Vidnyánszky Attila iránymutatását, kéréseit. Nekem pedig az is segítséget jelentett, hogy a Júlia szerepét játszó Janka Balková nagyon jól beszél angolul, így egymás között könnyen tisztázni tudtunk minden részletet.

Az állótaps, az ünneplés az előadásnak vagy inkább az együttműködésnek szólt?

– A nagy érdeklődés azt mutatta, hogy a kassai közönség örül ennek a szakmai kapcsolatnak, a két színház együttműködésének. De úgy éreztem, maga az előadás is megfogta, megérintette a közönséget. Kíváncsian várjuk, hogy májusban a MITEM-en, Budapesten milyen lesz a fogadtatás.

A kassai magyar színészek látták ezt az előadást?

– Azt nem tudom, hogy kik lehettek ott ezen a két estén a nézőtérén. De szerencsére sikerült a magyar társulat színészeivel is találkozunk. Decemberben, amikor a mi kassai próbáink kezdődtek, ott lehettünk a Thália Színházban a *Tartuffe*-előadásuk premierjén. Nagyon jó kis társulat működik ebben a magyar színházban.

Most járt a Tháliában először?

– Még nem voltam ott korábban. Ahogy Kassán sem.

Hamarabb lett kassai polgár, mint látta volna ezt a várost!

– Ez így igaz! Ha jól emlékszem, 2020-ban mutattuk be itt a Nemzeti Színházban Márai Sándor híres drámáját. Akkor lettem *A kassai polgárok* egyik szereplője.

Ezen a kassai bemutatkozáson kívül az idei évadban már eddig is sokat utazott. Azért ez fárasztó lehet!

– Fárasztó is lehet egy-egy utazás, de én nagyon élvezem. Szakmai szempontból különösen nagy kaland minden ilyen vendégszereplés. Az évad elején, még szeptemberben a *Bánk bán*-előadásunkat vittük Bulgáriába. Részt vettünk a plovdivi Nemzetközi Színházi Fesztiválon, ott különdíjat is kaptunk. Októberben Aradon a Magyar Napokon mutattuk be ezt a drámát az ottani magyarok előtt. Decemberben pedig a Magyar-Török Kulturális Évad részeként az isztambuli Városi Színházban játszottuk Katona darabját.

Hogy tapasztalta, értheti a más anyanyelvet beszélő néző Bánk bán tragédiáját?

– Ezeken a vendéglőadásokon mindenütt nagy volt az érdeklődés. A színpadról is érezkeltem, hogy figyel a közönség. Természetesen ment a feliratozás, és színészként mi is tettük a dolgunkat... Ha nem is pontosan, szóról szóra, de a lényegert biztos értette a közönség.

HERCZEGH PÉTER

New Yorkban született 1992-ben. Kétéves volt, amikor hazaköltözött a családjá. A budapesti Szabó Lőrinc Két Tannyelvű Általános Iskola és Gimnáziumban érettségizett. Egy évig a Werk Akadémián tanult

filmes rendezőasszisztens szakon. 2018-ban diplomázott a Kaposvári Egyetemen Uray Péter színészosztályában, és attól az évtől a Nemzeti Színház tagja.

2022-ben és 2024-ben is megkapta a társulat szavazatai alapján a fiatal színészeknek adható Farkas-Ratkó-díjat. 2023-ban az évad legjobbjának választotta a társulat.

A 2024/25-ös évadban az *Esthajnal*, a *Vér vagyok*, az *Olasz szalmakalap* című új előadások mellett többek között a *Bánk bán*, az *Egri csillagok*, a *Kurázi mama*, *A revizor*, *A kaukázusi krétakör*, a *Woyzeck*, a *Tizenhárom almafa*, illetve a Kassai Nemzeti Színházzal közös *Rómeó és Júlia* című darabokban is látható.

A *Bánk bán*-előadásokon Ottóként a dráma legnagyobb gazemberét kell eljátszania. Nem riadt meg, amikor megkapta ezt a szerepet?

– Magánemberként természetesen riaszthat egy ilyen alak, elítélhetem, mert alattomos gazember, de színészként nem utasíthatom el. Semmi jót nem tudok mondani róla, legfeljebb azt, hogy kimondottan izgalmas feladat Ottó szerepe. Akkor figyeltem fel erre először, amikor Vidnyánszky Attila korábbi itteni rendezésében, a 2017-ben bemutatott kamaraszínházi változatban Farkas Dénes volt Ottó. Én akkor még mint gyakorlatos egyetemi hallgató vettem részt az előadásban. Tetszett az is, ahogy Dénes hozta ezt a figurát. De én semmiképpen nem szerettem volna őt utánozni. Magamból kellett valahogy összehoznom az összes alattomoságot, szemérséget is...

Több főszerepet is hozott az idei évad! Az első volt Lojko Zobar...

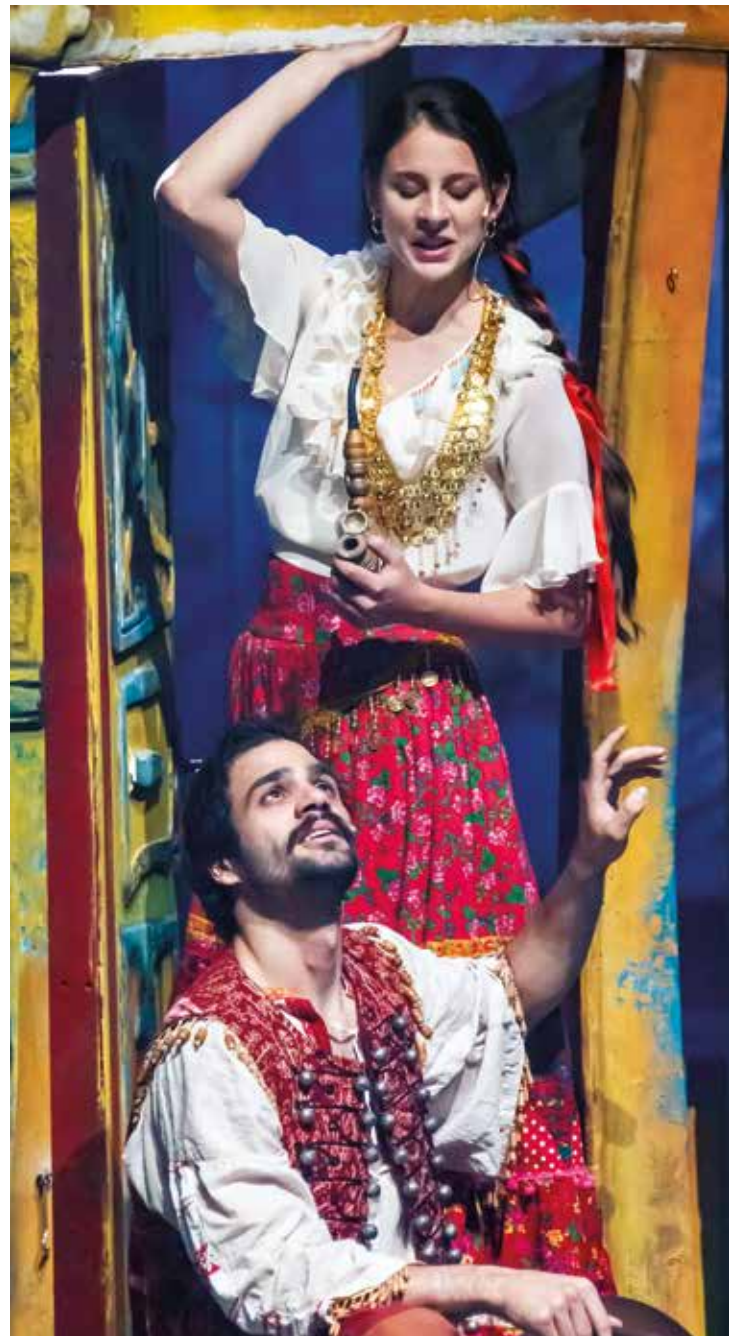
– Az *Esthajnal* is hatalmas élmény! Nagy kaland! Szarka Tamás a Gorkij-novella, a *Makar Csudra*, és az ebből készült film, *A cigánytábor az égbe megy* felhasználásával írta meg ezt a roma musicalt, amiben a dalok az eredeti, autentikus cigány népzénet idézik. Gyönyörű történet, óriási forgatag, remek táncosok, hatalmas szerelem és szenvedély... Kettős szereposztásban Berettyán Nándorral váltjuk egymást Lojko Zobar-ként. Örül-

tem ennek a szerepnek, de amikor megtudtam, hogy énekelnem is kell, akkor kicsit megijedtem. Valamikor jártam ugyan szolfézsra, énekeltem, ha kellett, az egyetemen is volt zeneoktatás, de alapvetően prózai színész vagyok. Korábban még nem énekeltem közönség előtt. Ez lett az első zenés szerepem.

Az újabb főszerepet a belga vendégrendezőtől kapta. Jan Fabre beválasztotta a *Vér vagyok* című előadásába. Tudja, hogy miért?

– Ez nem főszerep, de megtiszteltetés, hogy megkaptam ezt a feladatot. Erre volt egy kis helyi casting. Megnéztek néhányunkat. Azt hiszem, elsősorban a megjelenést, a fizikumot figyelték. Ebben az esetben a mozgás kapott nagyobb hangsúlyt.

Martos Hangával az *Esthajnal*ban | fotó: Ilovsky Béla

Bordás Rolanddal a Bakkhánsnőkben | fotó: Eöri Szabó Zsolt

A bemutató előtt egy interjúban elmondta, hogy sokáig nem értette, mit akar a rendező. Meglepett az őszintesége!

– Meglepő az őszinteség?!

Olyan volt ez, mintha bevallotta volna saját kudarcát!

– Időre volt szükségem ahhoz, hogy megértsem, átérezzem, mit is akar ezzel az előadással közölni a rendező. Nem nyelvi nehézségeim voltak. Jan Fabre nagyon jól beszél angolul, annak idején én is kéttannyelvű gimnáziumban érettségiztem. Megértettük egymás szavait, mondatait. Az volt a nehezebb, hogy átvegyem azt a színházi nyelvet, amikor nem elsősorban szavakkal, hanem gesztusokkal, mozdulatokkal, a nonverbális kommunikáció összes lehetséges eszközeivel kell közvetítenem a gondolatokat. Nem volt ez nekem teljesen idegen. Leginkább talán az *Agón* című előadásunkhoz tudnám hasonlítani. De az egyetemen is szó volt erről. Nekünk Uray Péter rendező, koreográfus volt az osztályfőnökünk. Tőle is sokat tanultunk az úgynevezett fizikai színházról, a különböző kifejezési lehetőségekről, az újabb színházi törekvésekről. Jan Fabre rendezésében, *A Vér vagyok* esetében sem a szövegben alapul az előadás,

sokkal nagyobb hangsúlyt kap mindaz, amit a látvány közvetít. Olyan ez az egész, mint valami költői látomás.

Azt mondja, *A Vér vagyok* előtt volt egy kis házi casting.

Filmes szereplőválogatásokra is eljár?

– Ha hívnak, mindig elmegyek. Jól esik az embernek, ha gondolnak rá.

Érdekli a filmezés?

– Érdekel, persze, de az itteni színházi feladatok mellett elég kevés időm lenne elvállalni bármit is.

Bőven volt már akkor is színházi feladata, amikor Vitézy László utolsó, a 2022-ben bemutatott tévéjátékában, *Az énekesnő* című filmben főszerepet kapott...

– Vitézy László látott itt a színházban, és ő hívott el a castingra, tőle kaptam ezt a lehetőséget.

A tévéfilm növelte az ismertségét, népszerűségét?

– Nem. Ettől még nem ismertek fel az utcán. Nem vettem észre, hogy összesúgtak volna, ha megláttak: ő játszotta az énekesnő szerelmét. Azt hiszem, ma már csak az idősebbek tudják, ki volt Kovács Erzsébet és Szűcs Sándor focista, akiknek a kapcsolatát, tragikus elválását dolgozta fel ez a film. A nevek a filmben mások voltak, a rendezőnek sem a pontos életrajzi adatok lehettek a fontosak, hanem a kor, az 1950-es évek Magyarországáé. Ez a film inkább azoknak lehetett igazán érdekes, akiket foglalkoztat a múlt, a történelem.

Hiába, egy napi sorozat népszerűbb lenne!

– A napi sorozatot azért kihagynám... Hagyjuk is inkább ezt a népszerűséget!

Nézzük az újabb bemutatót! Újabb főszerep. Újabb külföldi rendező! *Olasz szalmakalap*, a rendező a román Silviu Purcărete. Korábban még őt sem ismerhette.

– Purcărete többször rendezett már itt a Nemzeti Színházban, és visszatérő vendég a MITEM-en is. Nem volt ismeretlen számomra. Az igaz, hogy én csak most dolgozom vele először.

Más külföldi rendezőkkel viszont már duplázott!

– Az előző évadban a világhírű görög rendező, Theodorosz Terzopoulos rendezte itt a *Kurázszi mama és gyermekei* című Brecht-drámát, abban Eilif voltam, a legidősebb fiú. Korábban, 2022 tavaszán a *Bakkhánsnők*-rendezésében Pentheusz király szerepét kaptam tőle. A grúz Avtandil Varszimasvili az előző szezonban rendezte itt a *Revizor* című Gogol-drámát, abban Hlesztakov lehettem, a kishivatalnok, aki minden pénzét elkártyázta, és akiről mindenki azt hitte, ő a revizor. Az előző

A revizorban – Mészáros Martin, Schnell Ádám, Kristán Attila, Herczegh Péter, Trill Zsolt | fotó: Eöri Szabó Zsolt

évadban bemutatott Brecht-dráma, *A kaukázusi krétakőr* rendezője is Varszimasvili volt, abban a darabban én kisebb szerepet kaptam. Tehát korábban is dolgoztam már más anyanyelvű rendezőkkel.

Soha nem zavarta a nyelvi különbség?

– A nyelvi megértéssel nem volt még igazán gond. Legfeljebb a stílusirányzatok, az alkalmazott színházi kifejező eszközök miatt lehettek tisztázandó részletek. De ezeknek semmi köze az anyanyelvi különbségekhez. Minden ilyen találkozás olyan nekem, mint egy jó iskola, szakmai továbbképzés.

Most francia szerzők 19. századi vígjátékát rendezi itt a budapesti születésű rendező. A kulturális különbségek, az eltérő hagyományok sem okoznak gondot?

– Olyan gondot nem okozhatnak a különböző hagyományok, amit ne tudnánk megbeszélni. Most az *Olasz szalmakalap* próbáin tűnt fel, hogy vannak olyan poénok, amelyeken Purcárete jókat nevetett, mi pedig csak néztünk, mert nem értettük, hogy ezek miért érdekesek. Nekünk, magyaroknak is vannak olyan poénjaink, amelyek csak ebben a körben viccesek. De a műfordításokból is adódhatnak különbségek. Arra is volt példa, hogy Purcárete olyan fordításban ismerte az eredeti szöveget, amely visszaadta a szójáték humorát, az ebből következő újabb „félreérthetőséget”. Ilyenkor pontosítani kell a fordítást, meg kell találni a megfelelő szavakat, a minket is megnevettető fordulatokat.

Rómeó ott lehetett a szerepálmai között. És az *Olasz szalmakalap* Fadinardja? Mit tudott róla?

– Semmit. Bevallom, a szerzőket sem ismertem. Most viszont már tudom, az *Olasz szalmakalap* egy népszerű komédia. Szereti a közönség. Nagy sikerrel játsszák a Thália Színházban is, igaz, ott *Nyakamon a nászmenet* címmel.

Fadinard az első igazi bohózati szerepe. A kedves arcú, mosolygós fiatalember végre komédiázhat!

– Tényleg nem játszottam még bohózati szerepet. De hogy most aztán kedvemre komédiázhatnék, ez azért túlzás. Különösebben sem mosolyoghatok, pláne nem vicceskedhetek ebben a bohózatban. Az *Olasz szalmakalap* leginkább a félreértésekre, a helyzetkomikumra épül. Ha poénra venném ezt az egész kalapkeresést, ki hinné el nekem, hogy tényleg megijedtem az engem megfenyegető katonától. Tönkre tenném az egész komédiát, ha nem lennék elég komoly. De egyébként is nagy fegyelmet, pontosságot igényel egy ilyen színpadi játék. A történet szerint az esküvőm napján a lovam majdnem megszí egy férjes asszony szalmakalapját, aki éppen egy katonatiszttel randevúzik. A felbőszült szerető rákényszerít, hogy szerezek egy ugyanilyen kalapot, mert nagyon nagy baj lesz. Ezzel aztán elkezdődik az örület, rohanok egyik helyről a másikra, nyomomban a násznép és félreértések sora. Ez megint nagy kalandnak ígérkezik! Ráadásul még énekelni is fogok!

FILIP GABRIELLA

PREMIER • LILJOM

Bordás Roland

MOLNÁR FERENC

Budapest, 1878. január 12. –
New York, 1952. április 1.

Jogot tanult Genfben,
újságíró lett Budapesten.
Első színdarabját (*A doktor úr*)
1902-ben mutatták be. 1907-
ben volt *Az ördög* premierje,
ez hozta el számára a színpadi
világsikert, amely élete végéig
elkísérte, többek között olyan
slágerdarabok révén, mint
a *Liliom*, *A testőr*, a *Játék a kas-
télyban*, *Az üvegcipő*. . . Az első
világháborúban haditudó-
sító volt. Neki köszönhetjük
a *Pál utcai fiúk* halhatatlan
történetét.

Nagyvilági életet élt, nőcsá-
básként ismerte Pest, híres
és viharos házasságai voltak
Vérsi Margit újságíróval, Fedák
Sári és Darvas Lili színész-
nőkkel. Műveivel jól keresett
– irigyei *Csekkszpirnek* gúnyol-
ták. 1939-ben a fokozódó zsi-
dóellenes közhangulat miatt
Franciaországon és Svájcra tá-
migrált. Amúgy
is súlyos depressziója egyre
inkább győzött, de az utolsó
pillanatokig megszállottan írt.
1940 januárjától haláláig a New
York-i Plaza Hotelben lakott.

Molnár Ferenc

Liliom

Liliom – BORDÁS ROLAND | Juli – BATTAI LILI LUJZA e. h. | Mari – BUBIK RÉKA e. h. | Ficsúr – BERETTYÁN SÁNDOR | Hugó – MADÁCSI ISTVÁN | Muskátné – TÓTH AUGUSZTA | Lujza – SCHNEIDER BODZA | Hollunderné – NAGY MARI | A Hollunder fiú – BOGNÁR BENCE JÁNOS e. h. | Az esztergályos – KOVÁCS S. JÓZSEF | Fogalmazó – RUBOLD ÖDÖN | Öreg rendőr / Kapitány / Orvos – TÓTH LÁSZLÓ | Berkovics / 2. lovasrendőr / 2. detektív – SÉRA DÁNIEL e. h. | Első detektív / Budai rendőr – JUHÁSZ PÉTER e. h. | Első lovas rendőr – JAKAB K. TAMÁS e. h.

Jelmez: Wasilewski Laura // Díszlet: Fejes Szabolcs e. h. // Dramaturg: Szalánczi Ágota e. h. // Dramaturgiai tanácsadó: Szabó Réka // Zenei vezető: Kovács Adrián // Súlygó: Kabódi Szilvia // Ügyelő: Csasztvan András // Rendezőasszisztens: Vida Gábor

Rendező: FEJES SZABOLCS e. h.

mikor? hol?

PREMIER: március 21. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

További előadás: március 22. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

„**I**tt hagytad Julidat... esúnyán bántál velem,
nem volt szép... de most már te csak aludjál, Liliom...

Bocsánatkérő világsiker

Molnár Ferenc és a Liliom

A liliom az erkölcsi tisztaság és az ártatlanság jelképe. De ezekkel az erényekkel egyáltalán nem büszkélkedhetne Liliom, Molnár Ferenc hőse.

A dráma alapjául szolgáló tárcanovellában, az eredetileg a Pesti Napló 1907. június 23-i számában megjelent *Altató mese* című történetben még nem írja le a szerző, hogy a hintáslegényt ligeti körökben Liliomként ismerték. Talán a szimbolizmus vagy a Jézus szavai – „Nézzétek a mezők liliomait, hogyan nőnek, nem fáradoznak, nem szőnek-fonnak...” – ihlették e nevet. Vagy csak véletlenül ez jutott eszébe, amikor a színművet írta. Arra nem gondolhatott, hogy az utókor őt magát emlegeti Liliomként. Síremlékére is ebből a drámájából került egy idézet: „Te csak most aludjál, Liliom”.

Unokája, Sárközi Mátyás pedig *Liliom öt asszonya* címmel írt könyvet Molnár Ferenc szerelméről. A személyes megfeleltetés oka, hogy a szerző megütötte – talán az alkohol hatása, talán a túlérzékenysége, ideggyengesége miatt – a gyermeküket váró feleségét, Vérsi Margitot, akárcsak a darabbeli Liliom az ő Julikáját. Bocsánatkérésnek is tekinthető tehát a darab...

A *Liliom* 1909. december 7-én tartott vígszínházi ősbemutatója nagy bukás volt. Viszont Európában és Amerikában hamar népszerű lett. Fritz Lang 1934-ben megfilmesítette. 1939-ben Orson Welles irányításával és főszereplésével rádiójáték készült. A dráma alapján írt *Carousel* című musical 1945-ben hatalmas Broadway-siker lett. És voltak nagy tervek: Puccini egy operalibrettő ügyében levelezett Molnárral, Kacsóh Pongrác pedig szimfonikus költemény komponálását harangozta be.

Hogy mi lehetett a kezdeti sikertelenség oka idehaza? Talán a Vig polgári közönségét nem foglalkoztatta a társadalom periferiáján élők története. A Molnár-kortárs Tersánszky Józsi Jenő szerint a bukás oka a „*morbus hungaricus*” volt, „*a magyar értelmiség furcsa betegségének főtünete, hogy addig nem mer még tetszésének sem engedni, míg külföldi tekintélyekre nem kacsintott...*” Az biztos, hogy amikor 1919-ben a Vig immár Csontos Gyulával tűzte újra másorra a darabot, elindult a *Liliom* máig tartó hazai sikersorozata.

Bubik Réka, Battai Lili Lujza

Egy fiúból hogy lesz férfi?

Fejes Szabolcs rendező

Az 1909-es vígszínházi ősbemutató óta Molnár Ferenc *Liliom* című drámáját számtalanszor állították színre. A Nemzeti Színház előadásából megtudhatjuk, hogyan viszonyul egy mai fiatal ehhez a klasszikus szöveghez. Fejes Szabolcs, a Színház- és Filmművészeti Egyetem negyedéves rendező hallgatója beszél arról, ami szerinte elavult, ami korszerű és ami örök a *Liliomban*.

A *Liliomból* született számtalan színházi előadás, 1945-ben *Carousel* címmel sikeres Broadway-musical készült, aminek hollywoodi filmváltozatát 1956-ban mutatták be. A rendezésre készülve elmerült a darab különböző feldolgozásaiban?

– Színházban kevés *Liliom*-előadást láttam, de a különböző értelmezésekről nagyon sokat elárul a díszlet, ezért sok színpadképet megnéztem. A különböző terek megmutatják, milyen világba helyezik a rendezők *Liliom* történetét. Meghagyják a korábban a városligeti kikiáltó – vagy inkább csirkefogó – *Liliom* és a cselédlány, Juli szerelmét az eredeti körülmények között, aktualizálják vagy elemelik. Mivel kíváncsi voltam a különböző feldolgozásokra, megnéztem Babarczy László, Mundruczó Kornél, Bodó Viktor, ifjabb Vidnyánszky Attila és Michael Thalheimer előadásainak képeit. Sőt, nemrég Debrecenben csináltunk felolvasószínházat, és az egyik próbánkat beosztották abba a terembe, ahol Szabó K. István rendező próbálja a *Liliomot*, ezért láttam az ő makettjét is.

Mit árul el az ön által tervezett tér a mű értelmezéséről?

– A mi díszletünket Kondor Béla festményei ihlették. Az ő háborúról szóló képei különös és nyomasztó gépezeteket ábrázolnak, és erről jutott eszembe, hogy *Liliom* életének képeit is egy nagy életgépezetbe kell összegyúrni, ami ez a körhinta. Ez a gépezet folyamatosan pörög: egyszerre városligeti körhinta, otthon, vasúti töltés és a mennybéli szín. Ez utóbbi nem válik le a reális világunkról, hanem folyton velünk van.

Egy térben játszódik az élet és a másvilág?

– Molnár Ferenc mondataiból is arra következtethetünk, hogy a *Liliom*nak igenis lehetséges egy realista olvasattól eltérő értelmezése. Amikor például a ligeti körhinta üzemeltetője, *Liliom* „főnöke”, Muskátné elmondja, hogy új verklit vett, *Liliom* csak annyit mond: „Tudom. Ide hallatszük.” Ha szó szerint értjük ezt a párbeszédet, akkor képtelenség, amit *Liliom* állít, hiszen ő a szerelmével, Julival Zuglóban lakik, Muskátné kör-

hintája pedig a Városligetben van. Nincs az a hangos verkli, ami Zuglóiig hallatszik. Molnár ezzel azt üzeni, hogy a verkli Liliom fejében szól és költözhet akármilyen messze a körhintától, attól még a zene nem hallgat el.

A nincstelének jellegzetes figurái voltak a századfordulónak. Ma korszerűek ezek a karakterek?

– A nincstelenségre nem kizárólag anyagi értelemben gondolok. Számomra a Liliom a felnőtté válás története, pontosabban annak képtelensége: amikor nincs jövőkép. Ez manapság szerintem meghatározó jelenség. Molnár Ferenc néhány szereplőt kifejezetten a munkájával azonosít: a Julit Liliom halála után feleségül venni készülő esztergályos nevét például nem is

ismerjük. Aztán ott az orvos, a rendőr, a kapitány, a fogalmazó, a detektívek: velük szemben Liliomról annyit tudunk, hogy ő egyik sem. Nincs szakmája. A sok szorgalmas hangya között egyetlen tücsök ciripel. Húszévesen szórakoztató, elbűvölő fic-kó, elköteleződésre képtelen, mégis mindenki vele akar lógni, harminc évesen ugyanakkor ez az állapot már nem olyan szexi. Ekkor már sokkal vonzóbb az a Hugó, aki fiatalon leveleket hordott ki, majd eljut odáig, hogy nyit egy kávézót. Liliom ránézésre sokkal potensebb, férfiasabb, mint Hugó, de a férfi valódi erényei nem a külsőségekben vagy a nagyotmondásban méretnek meg, hanem a felelősségvállalásra való képességben. Egy fiúból úgy lesz férfi, hogy először megtanul felelősséget vállalni magáért, utána megtanul felelősséget vállalni a társáért, majd a szűk családjáért, a tág családjáért, és a kivételesen erős férfiak pedig másokért, és mások családjaiért is képesek erre. Ezek azok a lépcsőfokok, amikre Liliom sosem volt képes fellépni, és azért nem tudott a gyermekének igazi apjává válni, mert ő maga is egy nagy gyerek maradt egész életében.

Molnár darabjában Liliom a másvilágról visszatér egykori élete helyszínére.

– Ez valamiféle küszöbállapot. Molnár Ferenc 1907-ben a Pesti Naplóban írta meg először a vásári kikiáltó és a cseléd-lány szerelmének történetét: *Az altató mese* című tárcanovellában jobban kifejtette ezt a közties teret élet és halál között, ahová Liliom jut a halála után. Ahogy Ficsur mondja: „Mer a másik világon csupa igazság van. Ahol pedig igazság van, ott csak köll kapitánynak lenni.” Mintha a túlvilág egész életünkben jelen volna: folyamatosan készülnek róluk a jegyzőkönyvek, amelyek mind előkerülnek a nagy „felkérdezés” órájában.

Negyedéves színiegyetemi hallgatóként milyen a Nemzeti Színházban bemutatkozni?

– Nagyon megtisztelő, és persze nagy kihívás. Sokat segít, hogy már egy éve megtudtam, hogy a Liliomot rendezhetem, s így volt időm felkészülni. Szalánczi Ágota dramaturggal – ugyancsak a Színház- és Filmművészeti Egyetem hallgatójával – dolgoztuk ki a végleges szövegekötvet. A színészek kíváncsi-an álltak hozzám, és láthatóan érzik, hogy nagyban számítok rájuk a karakterek építésében. Belőlük, a személyiségükből és a meglátásaikból alakulnak ki a szerepek. Ez az előadás nem attól fog működni, hogy én milyen frenetikus rendezői világot teremtek köréjük, hanem attól, ha Liliom és Juli őszintén egymás szemébe tud nézni...

L. GY.

Fejes Szabolcs

Bordás Roland, Battai Lili Lujza, a bőrönd alatt Berettyán Sándor

A csalogató tragédiája

Bordás Roland – Liliom

Sokat elárul egy Liliom-előadásról a címszereplő életkora, hiszen egészen mást jelent egy fiatal, és mást egy érettebb színész alakítása. A városligeti kikiáltó és „életművész” drámájáról kérdeztük Bordás Rolandot, aki szerint Molnár Ferenc szövege olyan, mint egy titokzatos labirintus: távolról átláthatónak tűnik, de ha az ember közel merészkeedik, el tud veszni benne.

Kicsoda Liliom?

– Amikor tavaly az évadhirdető sajtótájékoztatón meg kellett fogalmaznom a választ erre a kérdésre, még sokkal könnyebben rendeztem a gondolataimat. Láttam más színészek alakításait, természetesen olvastam a drámát, és egyszerűen össze tudtam foglalni: Liliom egy városligeti kikiáltó, amolyan csibész, aki beleszeret egy cseléd lányba, Juliba, de csínyei bűnökké híznak, megroppan a súlyuk alatt, és öngyilkosságba menekül.

És most hogyan írná le?

– Még a próbafolyamat előtti felkészülés során olvastam több irodalmártól, hogy a *Liliom* Molnár Ferenc személyes vallomása, és önmagát, házasságát tárja fel benne. Talán ezért is olyan rétegett ez a mű, és maga Liliom: az életben találkozunk

ennyire összetett és ellentmondó tulajdonságokkal egyetlen személyiségben. Liliom egy megzabolázhatatlan vagány, aki ugyanakkor képtelen arra, hogy döntéseket hozzon. Nem tud elköteleződni szerelme, Juli mellett. Minden tekintetben szabad ember, aki lazán felmond Muskátnénál, pedig az asszony biztosította számára a megélhetést, de képtelen más munkát vállalni, és ezzel kiszolgáltatja magát: a bűnnek. Tele van önsajnálattal, másban keresi a hibát. A dráma arról a pillanatról szól, amikor mindezzel szembesül: Juli és a megszületendő gyermek ébreszti rá, hogy életében először felelősséget kell vállalnia.

Melyik személyiségjegyet tartja a legfontosabbnak?

– Nem emelnék ki egyetlen vonást, mint egészen birkózom vele a próbák során. A *Liliom* minden szempontból nagy vál-

Berettyán Sándor, Bordás Roland

Battai Lili Lujza, Bordás Roland

Tóth Augusztina, mögötte Bordás Roland

lás. A szerep értelmezésénél inkább az a legfontosabb, hogy milyen korú színészre osztja ki a rendező Liliomot, hiszen ez egy felnövekvéstörténet, és egészen mást jelent, ha valaki a huszas éveiben szembesül azzal, hogy fel kell nőnie, mintha negyven fölött éri utol a sorsa. Mindkettőre láttam már színházi példát: amikor ifjabb Vidnyánszky Attila a Vígszínházban Hajduk Károlyra osztotta ki ezt a szerepet, teljesen mást láttunk, mint amikor a velem egyidős – harminc körüli – Patkós Márton alakította az Örökény Színházban Kovács D. Dániel rendezésében.

Volt már dolga nagy csábítóval a színpadon...

– Két éve mutattuk be a *Don Juan* a macedón származású Aleksandar Popovski rendezésében, és abból a próbafolyamatból tudok meríteni, még akkor is, ha Liliomnak csupán az egyik jellemvonása a csábító. De nekem eszembe jutott *A Mester és Margarita* című előadásunk egyik kulcsmondata is: „A gyávaság a legrútabb bűn.” Liliom menekül a felnőtté válás elől, mert – ha nem is gyáva, de – fél. Talán attól, hogy elveszíti a szabadságát.

Szanité, konstábler, furvéter, mazna, jassz – hogyan küzd meg Molnár Ferenc sajátos nyelvezetével?

– Itt-ott igazítunk bizonyos kifejezéseken, hogy a nézők számára is érthetőbb legyen a történet, de olyan „íze” van a *Liliom*nak, hogy nem szabad teljesen korszerűsíteni a nyelvezetét. Nem véletlenül játsszák ennyiszor idehaza és külföldön is: Molnár Ferenc szövege csak elsőre tűnik egyszerűnek, valójában olyan pontos és célzott mondatai vannak, hogy az lenyűgöz. A párbeszédei rendkívül feszesek: amikor például Liliom Julival találkozik, Molnár Ferenc nagyon gyorsan nyit hatalmas mélységeket. Liliomnak a szerelmével, Julival való megismerkedése ártatlanul és felszínesen indul, de aztán csak néhány mondat, és máris ott áll ez a két ember lecsupaszított lélekkel egymás előtt.

LUKÁCSY GYÖRGY

| a premier-blokk fotóit készítette: Eöri Szabó Zsolt

| fotók: Eöri Szabó Zsolt

Földes László Hobo

Medvevára

HOBO – FÖLDES LÁSZLÓ | Bábművész – MAJOROS ÁGNES m. v.
| Untermann – CSERHÁTI GERGELY m. v.

Díszlet és jelmez: Racsmány Boriska e. h. // Zeneszerző: Madarász Gábor // Mozgáskoordinátor: Cserhádi Gergely // Bábkészítő: Kiss Attila Etele // Sűgő: Kónya Gabriella // Ügyelő: Lovass Ágnes // Rendezőasszisztens: Vida Gábor

Rendező: MOLNÁR KRISTÓF e. h.

PREMIER: január 24.

További előadások: március 2., 6. – 19 óra • Kaszás Attila Terem

A mai idők egyik választásának éjszakáján a Krónikás átlép az idő kapuján, és visszamegy egy régi korba, egy lovagvárba, hátha akkor jobb volt az élet. Az előadás az ő úti beszámolója dalokban és versekben. Az jutott szembe, hogy megírom a Vadászat című album Fattyújának történetét, aki nem tudja, ki az apja, »talán lehetett egy ifjú herceg, kinek az anyám csak egyszer kellett...« – ebből alakult, fejlődött a Medvavára.

FÖLDES LÁSZLÓ HOBO

SZÉCSI NOÉMI

**„A nézőnek
készen kell állnia
az időutazásra,
ha elnéző akar
maradni. Tudnia
kell, mit néz,
kit néz.**

SAJGÓ SZABOLCS

**„A Nemzeti
Színház a nemzet
szószéke... Az
Életet, a közös
élet ajándékát
erősíteni,
ünnepelni
hivatott szószék.**

Időutazás

Emberek vagyunk, ezért erkölcsi parancs számunkra, hogy tiszteljük magunk között azokat, akik hosszú, munkás életet tudhatnak maguk mögött, és teljesítményükkel hozzájárultak a közösség hétköznapijához és ünnepeihez. Nagyra becsülhetjük őket a tudásuk és bölcsességük miatt, és azért, mert a kultúránk nem lenne ugyanolyan a tevékenységük nélkül. Vagy egyszerűen, mert a csak az emberre jellemző humanizmus képessé tesz minket arra, hogy a korral beállott változásokat az élettől elválaszthatatlan, de nem minősítendő fejleményeknek tekintsük. Egyszerűen szólva: ne lássuk az öregkort gyengeségnek, mint az állatvilágban, és vegyük védelmünkbe az időseket, főleg ha erősebbnek érezzük magunkat náluk. Az időskor persze azokat viseli meg leginkább lelkiileg, akik jelentős pályát tudhatnak maguk mögött, és hosszan volt részük elismerésben. Egy hétköznapi ember némi kesergés és kínlás után belenyugszik a megváltoztathatatlanba, azaz hogy testi és szellemi ereje a maga ütemében hanyatlik, de zuhanásnak csak azok számára érződik a visszavonulás, akik nagy magaslatokig jutottak. Az alkotó ember életének íve azonban sokszor más, akinek hosszú élet adatott, a vetés után a dús aratást is megérheti, és meg is akarja élni: mi kárpótolná az esetleges mellőzöttségért, inséges időkért, keserves küzdelmekért, kedvezőtlen politikai klímáért, ha nem az, hogy azzal a megnyugvással tekintsen vissza: pályáját befutotta és az elismerés ennek jogán jár neki. Az idén nyolcvanadik életévét betöltő Földes László, vagyis művésznévén Hobo mind-czek fényében kér kíméletes bánásmódot az előadásról a saját maga által írt ajánlóban a *Medvevára* című bábelőadása kapcsán.

És miért is ne egyezze bele a néző, hogy *elnéző* legyen?

Hiszen Hobo bábjai elbűvölőek. A színpadon szétszórt dobozokból bújnak elő a báb-
művész Majoros Ágnes kezei által életre keltve. Az előadás során ők szolgáltatják a bájt és

Szószék

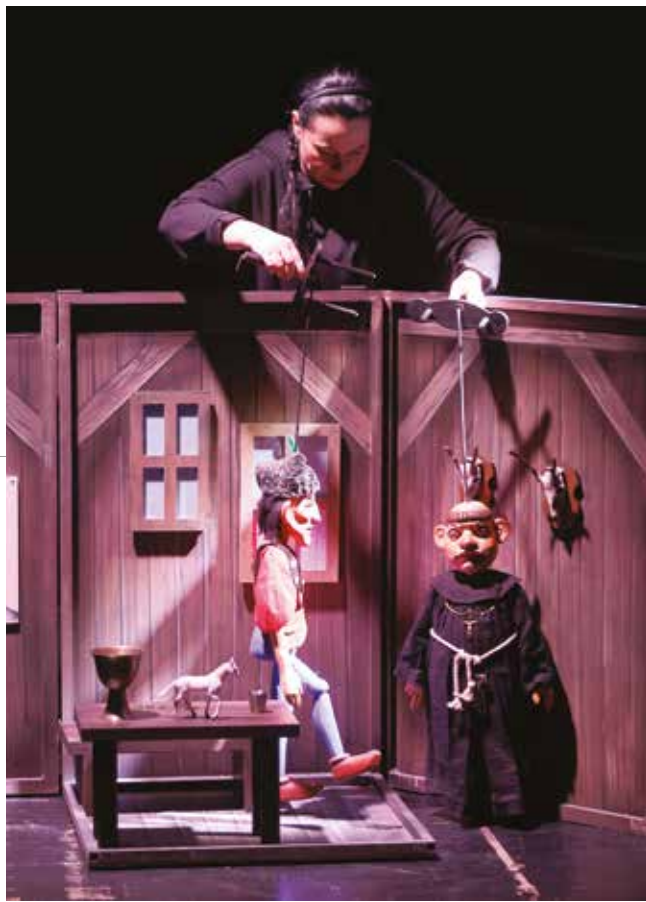
Hobót – számára érthetetlen okokból – rengetegen Medvének nevezik. Ez neki furcsa, ahogy bevallja, mert ő magát néha könnyűnek, szépnek, szárnyalónak érzi, és neki a medve bátorságot, erőt, méltóságot jelent. A darabban mint a nemzet krónikása egy választás éjszakáján – az eredményt nem várva meg – elindul a múltba, és elérkezik Medvevárába. Haza érkezik? Bármiként is érzi magát, a medve tulajdonságait kell élnie, ha „igazi” akar lenni? Medvevára a múltban van. Ez azt is üzeni, hogy a medve sorolt erényei már a múlt-hoz tartoznak? Vagy ellenkezőleg: fájó hiányukat a mában pótolni kell? Mondja is egy interjúban: kevés ma a medve, bezzeg a róka annál több. Igaz kritika ez a máról? Nem-csak egy „lecsúszóban lévő vén ripacs” nosztalgizása, a „bezzeg az én időmben” típusú lesajnálása a mának?

A darabban a Krónikás belépője nagy hangsúllyal összegez: *„A hazugság olyan, mint a pestis, / hazudik Buda és hazudik Pest is.”* Aktuálpolitikai áthallásokon túl mit is üzen, hogyan is illik Hobo műve a Nemzetibe mint az ott előadott tizenvalahányadik műve a Kossuth-díjas „rendzhetetlen művészek”? Ez utóbbival kapcsolatban mondja többek közt: *„Próbáltak már kötélen rángatni, valakinek a bábjaivá tenni, de nem sikerült. Ez nálam születési rendellenesség: az alkalmazkodó képességgel mindig is problémák voltak.”*

A színház nem templomi szószék. Pontosabban: nem Jézus – vagy bárki más – és tanítványainak szószéke. De szószék, a természetes emberi közösséget szolgálni hivatott szószék. A Nemzeti Színház pedig a nemzet szószéke. Az adott, a létező természetes emberi, nemzeti közösség szószéke, a legkülönbébb ideológiáknak örvendő vagy ezektől szenvedő, esetleg bármiféle ideológia hiányától szenvedő vagy ennek a hiánynak örvendő

a humort, ahogyan a színpadon feltűnnek vagy táncot lejtnek Madarász Gábor Hobo dalszövegeihez szerzett zenéjére. A mozgásért – és nem egy megejtő táncszámért – felelős Cserháti Gergely az „untermann” szerepében kíséri végig az előadást. Az udvari bolond jelmezében a bábokhoz illeszkedik, hiszen abban a középkori mesevilágban járunk, ahol a Faludy György fordította Villon-balladákat számtalanszor előadó Hobo olyan otthonosan mozog: ott van a megcsúfolt király, a ledér királyné, a csúnya, de széplelkű konyhalány, a megláncolta táncoltatott medve, a lócsászár vagy a magát az előadást író és éneklő Hobót formázó csavargó-bábu.

A bábművész és a táncos felel az előadás látványvilágáért, a két segéd a háttérbe húzódva, áldozatosan végzi untermanni

emberek szószéke. Az Életet, a közös élet ajándékát erősíteni, ünnepelni hivatott szószéke. Egy valaminek nem lehet szószéke: a reménytelen semmibe ábrándultságnak, a pusztulásnak, az egyén és a közösség meggyalázásának. Tömören: semmilyen formában nem lehet a nemzet halálának szószéke, a nép jövőjét és tartóoszlopait fenyegető rivaldafény.

Földes László emlegeti, hogy a derék katona, Svejk minden hatalomból hülyét csinált. Bizonyára a kártékony hatalom karikatúráira gondol, a hatalommal való mindenféle visszaélésre, amire csak képes az ember. Hiszen az igazi hatalom, az egyetlen, maradandó, időtlen és határtalan hatalom lényege szerint szol-

feladatát, noha némaságuk és mozgásban, arcjátékban kifejezett jelenlétük olykor sokkal beszédesebb és nyomatékosabb a színpadon elhangzó szavaknál.

A nézőnek készen kell állnia az időutazásra, ha elnéző akar maradni. Tudnia kell, mit néz, kit néz. Hol van és mikor. Az utazás ugyanis nem feltétlenül a (képzeltbeli) középkorba vezet, hanem az eltelt nyolcvan éven ível át. Egy olyan férfi szellemi világában járunk, aki születési dátuma szerint – 1945. február 13-a – a második világháború legsötétebb hónapjaiban fogant, és akkor jött világra, amikor még csak derengeni kezdett a fény. Az antifasiszta ellenállóként érdemeket szerző, a szocializmusban funkcionáriussá váló apa fiából a maga idejében ellenkulturális ellenálló lett, de azt is megérte, hogy a rendszerváltás után a fősodorba is betörő elismert előadóművész legyen, aki évtizedeken át „kinevelt”, rendíthetetlenül hűséges közönséggel rendelkezik. A legerősebben talán a szocializmus kultúrpolitikája hagyta rajta a nyomait a gondolkodásán, de ifjúkora és fiatal férfikora szellemi kitörései idején a nyugati tömegkultúra olyan ikonjaiba kapaszkodott mint Jim Morrison és a Rolling Stones, olyan magyar költőkbe, mint a már említett Faludy és József Attila, mindamelllett a Hobo Blues Band frontembere volt...

Ha ebben a szellemjárta panoptikumban otthonosan mozgunk, esetleg a lakói közé tartozunk, bizonyára nem félünk majd *Medvevára* falai közt sem.

a szerző író

gáló és minden körülmények közt életfakasztó hatalom, a szeretetnek, az irtalomnak a hatalma. A művész önkritikáját, amitől a *Medvevára* darab sem mentes, hála Istennek, hitelesíti ez is, hiszen áldott karizmája, képességei és tevékenysége is hatalom.

Hobo sajnálja, hogy a rockzenében nem ismerik az egyik igen fontos tanácsot, amit elég korán belé vert atyai mestere, a zenekritikus-karnagy-szerkesztő-újságíró Fodor Lajos: „*Vegyük komolyan, hogy nem vagyunk komolyak.*” Ezzel a logikával, persze, biztathatjuk a mindenható Teremtőt, hogy teremtsen olyan követ, amit nem tud fölemelni, és aztán elmehetünk pisilni egy kerek szoba sarkába... De fontos tény, hogy létezik építő, jó gyümölcsöket termő, nemcsak felelősségtől menekülő komolytalanság.

A *Medvevára* egész anyaga, a mai magyar társadalomból összehordott zenés szöttese egy kérdést ismételtet a végén: „*Mit hagyok Rád? Mit hagyok Rád? Mit hagyok Rád?*” Majd így zárul: „*Tudom jól, hogy vesztek, de nem fogom feladni, / Próbáljunk meg együtt valahogy megmaradni!*”

A *Medvevára* „hozza” a Hobóra a sorstól kiosztott, néha kis sé modoros, de nem unalmas, mindenképpen valami többért, jobbért a jelen polgárát pukkasztani akaró szándékból születő előadást. Köszönet érte a nyolcvanéves művésznek!

a szerző jezsuita szerzetes, író, költő

12. MITTEM • 2025. ÁPR. 25. – MÁJ. 25.

Tsognemekh Bitogtokh

AZ ÉG FIA

Rendező: NARANBAATAR NAMNAN

Mongol Nemzeti Dráma Színház | Ulánbátor, Mongólia

április 25., 26. – 19 óra • Nagyszínpad

A színház is igyekszik újrafogalmazni önmagát

A fesztivál alapítása, vagyis 2014 óta félszáz ország mintegy 130 társulata érkezett a Nemzeti Színházba. A MITEM-ek gazdag kínálatából világosan kiderül: sokszínűség, másként fogalmazva útkeresés jellemezi a mai színházat.

Az eltelt évek alatt törekedtünk rá, hogy megjelenjenek nemzeti színházak – Mexikótól Svédországon és Franciaországon át Oroszországig. Igyekszünk elhozni a világszínház nagy mestereit, hogy legalább az életművük morzsáival közelebről megismerkedhessünk, és belelássunk valamennyire – a közönység és a szakma is – az európai és világszínház trendjeibe. A hosszú névsorból csak néhányat említenék:

A TIZENKETTEDIK

Bolgár, francia, görög, izraeli, kínai, lengyel, mexikói, olasz, román, szerb, szlovák és török társulat is szerepel a 12. MITEM programjában. A korábbi találkozók nagy sikerű alkotói új előadásokkal érkeznek: Rimas Tuminas, Silviu Purcărete, Theodórosz Terzopulosz, Diana Dobрева, ifj. Vidnyánszky Attila. Két olyan országot is köszönt a fesztivál, amelyek annak tizenkét éves történetében először lépnek színpadra a Nemzeti Színházban: Albánia és Mongólia.

Eugenio Barba, Eimuntas Nekrošius, Suzuki Tadashi, Michael Thalheimer, Valerij Fokin, Heiner Goebbels, s az idei programban is láthatók nagy mesterek – Rimas Tuminas, Silviu Purcărete, Theodórosz Terzopulosz – rendezései. Igyekszünk a Kelet színházi világát is bemutatni Indiától Dél-Koreán át Tibetig. Az idei kínálatban Kína és Mongólia képviseli ezt a vonalat. És kisebb, alternatív társulatok is mindig szerepelnek a programunkban.

A sokszínűség bemutatására törekvésünkkel a csúcst a 10. Színházi Olimpiával értük el 2023-ban. Az egész országot átfogó eseménynek a Nemzeti Színház volt a szervezője, a 9. MITEM pedig közel ötven előadással az eseménysorozat gerincét adta. Az olimpia ernyője alatt három hónapon keresztül 400 társulat 750 előadását láthatta a magyar közönség. Na, de milyen lesz a MITEM az olimpia után? – tettük fel a kérdést. A legfontosabb újításunk az olimpia óta a nemzetiségi színházak felé történő nyitás volt azzal, hogy beemeltük a programba az eredetileg Újvidéken szervezett Synergy World Theatre Festivalt. Az idén is kiemelt figyelmet kapnak a nemzetiségiek.

Úgy érzékelem, mostanság egy más, egy új korszak kezdődik. Gyorsan változó világban élünk, és ahogy a társadalmak, a színház is igyekszik újrafogalmazni önmagát. Hogy miként? Az idei MITEM előadásaiból ez is kiderül majd.

KULCSÁR EDIT,
a MITEM főszervezője

Carlos Pascual

AZ ÖRDÖGI MEGTÉRÍTÉS

Rendező: **MARTÍN ACOSTA**

Nemzeti Színház | Mexikóváros, Mexikó

április 28., 29. – 19 óra • Nagyszínpad (színpadi nézőtér)

Yaşar Kemal

AZ ARARÁT-HEGY LEGENDÁJA

Rendező: **YİĞİT SERTDEMİR**

Városi Színház | Isztambul, Törökország

május 6. – 19 óra • Nagyszínpad

MITEM-ajánló

Nemzeti Színház, Budapest

2025. április 25. – május 25.

(ízeltő a tervezett programból)

Különleges előadások, nagy mesterek, jelentős társulatok érkeznek a 12. Madách Nemzetközi Színházi Találkozóra, a Nemzeti Színházba. Miről szól ma a színház Athéntól a kínai Sanhsziig? Milyen témák és megközelítések fogalmazódnak meg a színpadokon? Miként jelenik meg a múlt a jelenben? Kortárs és klasszikus művek Tel-Avivtól Kolozsvarig, Mexikóvárosig Ulánbátorig a MITEM-en.

Aiszkhülosz

ORESZEIA

rendező: **THEODÓROSZ TERZOPULOSZ**

Görög Nemzeti Színház | Athén, Görögország

május 9. – 18 óra • Nagyszínpad

| fotó: Johanna Weber

| fotó: Alexander Thomson

MOBY DICK

Herman Melville regényéből színpadra írta Alekszandr Szekulov

Rendező: **DIANA DOBREVA**

Ivan Vazov Nemzeti Színház | Szófia, Bulgária

május 15. – 19 óra • Nagyszínpad

Liu Enping

ZHAOJUN UTAZÁSA

Rendező: **YANG JUN**

Xi'an Yisu Színház | Sanhszi, Kína

május 22. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

Radu F. Alexandru

GERTRUDE

Rendező: **SILVIU PURCĂRETE**

I. L. Caragiale Nemzeti Színház | Bukarest, Románia

2025. május 23., 19 óra • Nagyszínpad

| fotó: Florin Ghioca

Edmond Rostand

CYRANO (EGY SZERELEM KOMÉDIÁJA)

rendező: **RIMAS TUMINAS**

Gesher Színház | Tel-Aviv, Izrael

május 25. – 19 óra • Nagyszínpad

| fotó: Isaiah Fainberg

MITEM-BÉRLET | Állítsa össze saját MITEM best of válogatását!

Ehhez három, illetve négy előadásos MITEM-bérlet vásárolható 7900 és 9900 forintért. Részletek: www.mitem/jegyek

Szarka Tamás

Esthajnal

cigányballada Makszim Gorkij Makar Csudra című elbeszélése és A cigánytábor az égbe megy című film nyomán

játsszák: BLASKÓ PÉTER, BERETTYÁN NÁNDOR / HERCZEGH PÉTER, KATONA KINGA / MARTOS HANGA, RÁCZ JÓZSEF, NYÁRI OSZKÁR m. v., NAGY MARI, BODROGI GYULA, SZARVAS JÓZSEF, KRAUTER DÁVID e. h., SZILÁGYI ÁGOTA, POLYÁK ANITA e. h., BATTAI LILI LUJZA e. h., BABINDÁK ERNŐ m. v., DOBOS JUDIT m. v., GÁBOR ANITA m. v. / BAKONDI JÁZMIN m. v., FARKAS RAMÓNA m. v. / FENYVESI KRISZTINA m. v., BORDÁS ROLAND, MADÁCSI ISTVÁN, CSABAI JÓZSEF MÁRK m. v., TOMPA ATTILA m. v., SÉRA DÁNIEL e. h., SÁNTA GERGŐ m. v., SZEVERÉNYI BARNABÁS m. v.

Közreműködnek: a Magyar Nemzeti Táncegyüttes táncosai, a Karaván Színház művészei, a Baross Imre Artista- és Előadóművészeti Akadémia növendékei

Díszlet: Galambos Péter // Jelmez: Berzsényi Krisztina // Tánccsoport jelmezei, táncdramaturg, koreográfus: Zs. Vincze Zsuzsa

Társrendező, koreográfus: ZSURÁFSZKY ZOLTÁN

Rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

mikor? hol?

március 12., 13., 14. – 18 óra • Nagyszínpad

Esthajnal

Szarka Tamás cigányballadája – zenés színház a Nemzetiben

– A szerelemről, a szenvedélyről, nem utolsósorban pedig a végtelen szabadságvágyról szól az *Esthajnal* című zenés játék – mondja az ősbemutató rendezője, Vidnyánszky Attila. – Két fiatal, Lojko és Esthajnal szerelmének történetét a vén Makar Csudra meséli el. A két fiatal egymásba szeret, de a szerelem mindent elsöprő érzése mégis béklyó számukra, mert útjában áll a szabadságuknak... A fő szál egy cigány Rómeó és Júlia történet, ami abban különbözik Shakespeare művétől, hogy amíg ott a családok kibékíthetetlen viszálya gátolja meg a szerelem beteljesedését, itt nálunk a két fiatalban tomboló érzések vezetnek a tragikus, mégis felemelő végkifejlethez. Ahogy a darabban Esthajnal mondja a fiúnak: „Téged szeretlek, de a szabadságot jobban szeretem, mint téged”. Sok kortárs előadás született a romák hétköznapi életéről, a társadalmi helyzetük gondjairól, a szegénységről, a kirekesztettségről és mindezek okairól, és arról is, hogyan lehetne ezeket megoldani – de én nem ezt akarom megmutatni. Egy idealizált, romantikus képet akartam festeni, hogy ebben a cigányság a szabadság metaforája legyen – fogalmazza a rendező.

– Az *Esthajnal* különleges előadás a Nemzeti művészeivel, a Nemzeti Táncegyüttessel, a Karaván Színház roma színészeivel, a fiatal akrobatákkal a Fővárosi Nagycirkusból, és a két gyönyörű lóval, a hófehér és a fekete paripával – mondja a szerző, Szarka Tamás. – A színpadon párhuzamosan történnek az események, az egyik hangulatból a másikba húzzák-sodorják a nézőket. Egy pillanatra se áll meg az előadás, egyik kép a másikba folyik, aztán már lendül is tovább. Száll a színház, és mi repülünk vele...

ELŐADÁS-AJÁNLÓ

Ázott hajában hét halott bogár ragyog

Radnóti Miklós élete – Vecsei H. Miklós és a QJÚB koncert-
színházi előadása

– Radnótit nyolcvan éve ölték meg, sokmillió testvérével együtt. Fájdalmasan kevés időnek tűnik ez a nyolcvan év – mondja az előadás írója, rendezője és főszereplője, Vecsei H. Miklós. – Ha felszállok a villamosra, több emberrel is találkozhatok, aki már élt, akár kiskamasz volt, amikor ez történt. Leülök velük szemben, lopva nézem az arcukat, és újra és újra felteszem magamnak a kérdést, hogy hol vagyunk most mi ebben az áradatban, mi vele a feladatunk? Az utóbbi években újra a háború lett a világ identitása. Nehéz feldolgozni, hogy a civilizáció több ezer év tapasztalata és két közeli világháború után újra ide jut el. Nehéz megbirkózni a gondolattal, hogy mára már sokadik tényező az emberélet, a teremtés csak egy közepes tét lett az asztalon.

– Azt hiszem, színházi dimenzióban ezek a nagy fogalmak, mint a szerelem, a háború, a költészet, vagy éppen a természet, egy pillanatra sem válnak el egymástól. Éppen emiatt a komplexitás miatt, én magam egy picit elfordultam a hagyományosnak mondható, történetmeselő dramaturgiától, és igyekszem egy belső valóságnak a történetét és ívét felrajzolni, mint ebben az előadásban a QJÚB csapatával, koncertszínházi formában.

– Két halál satuja közt élt, írja Radnóti Csoóri. Születésekor meghal az ikertestvére és az édesanyja, ezt idézzük meg az *Ikrek havának* részletével és jutunk Radnóti Miklós és felesége, Gyarmati Fanni naplórészletein, olyan verseken át, mint a *Tétova óda*, a *Levél a hitveshez* Abdáig, és tovább, a tömegsír feltárásáig, majd Fanni találkozásáig a holttesttel. Sok előadásom halállal ér véget, tudatosan készültem rá, hogy ezúttal jelenjen meg a feltámadás.

QJÚB

Ázott hajában hét halott bogár ragyog

(Mik és Fanni belső valósága)

Radnóti Miklós és Gyarmati Fanni élete
alapján a szöveggönyt írta és rendezte
Vecsei H. Miklós

Játsszák: FRIMMEL JAKAB, HEGEDŰS
BORI, MIHALIK ÁBEL, PACZÁRI
VIKTOR, RATKÓCZI HUBA, VECSEI H.
MIKLÓS

Közreműködik: JUHÁSZ ANNA

Látvány: Palkovits Edina //
Koreográfus: Kondákor Panka //
Fénytervező: Kiss Lóránd // Hang:
Gál Máté // Színpadtér: Tóth Kázmér,
Vecsei H. Miklós // Producer: QJÚB
és iamyan // Rendezőasszisztens:
Trimmel Sándor Ákos

mikor? hol?

március 16., 17. – 19 óra • Nagyszínpad

Az öngyilkos

Örömszínház a háború árnyékában

A főhős, Podszekalnyikov a feleségével és anyósával él egy társberletben. Nincs munkája, és nagyon lehangolja, hogy ingyenélőnek érzi magát. Miután összeveszett a feleségével a májas kolbászon, elhatározza, hogy öngyilkos lesz. Felesége és anyósa, valamint szomszédja, Kalabuskin megpróbálják erről lebeszélni, de úgy tűnik, hogy öngyilkossága sokak számára kapóra jön. Podszekalnyikov azonban elgondolkodik az élet és halál furcsa viszonyáról, és hirtelen rájön, hogy egyáltalán nem akar meghalni, de már nincs mit tenni, másnap a tiszteletére pazar búcsúvacsorát rendeznek, ahol rádöbben öngyilkosságának igazi jelentőségére: „Tudják, mit tehetek? Megtehetem, hogy senkitől sem félek, elvtársak. Senkitől. Bármit akarok, azt megtehetem. Úgyis meg kell halnom. (...) Ma én uralkodok minden ember felett. Diktátor vagyok. Cár vagyok, kedves elvtársak.”

– Hol vaskos, hol finom humorral arról a keserű életérzésről szól *Az öngyilkos* című fekete komédia, hogy minden kilátástalanság ellenére: élni kell – mondja ifj. Vidnyánszky Attila rendező. – A Nyikolaj Erdman által megrajzolt világ nagyon összecseng a beregszászi társulat jelenlegi helyzetével. Az orosz-ukrán háború miatt el kellett jönniük otthonról, ebben az átmeneti helyzetben kell megtalálniuk a túlélés módjait, akárcsak a mi Podszekalnyikovunknak, aki ezt mondja: „Mindegy, hogyan, csak élni... Ha egy csirkének levágják a fejét, levágott fejjel szaladgál az udvaron. Mint a csirke. Nem bánom. Levágott fejjel, csak éljek...” Szeretnénk személyesek lenni, mert a társulatról is mesélünk, de mégiscsak egy fergeteges vígjátékot írt Erdman. Azt szeretném, ha az előadás a színház és a néző számára is örömszínház lenne.

Nyikolaj Erdman

Az öngyilkos

abszurd komédia

Fordította: Dalos Rimma

Szereplők: SÓTÉR ISTVÁN, POLYÁK ANITA e. h., VASS MAGDOLNA, FERENCI ATTILA, GÁL NATÁLIA, OROSZ MELINDA, SÉRA DANI e. h., FORNOSI D. JÚLIA, CSÉKE ADRIENN, OROSZ MELINDA, JAKAB TAMÁS e. h., SZILVÁSI SZILÁRD, PUSKÁS GERGŐ, OROSZ IBOLYA, MÓNUS DÓRA, HECZEL JÁZMIN, BALOGH MIKLÓS, JAKAB K. TAMÁS, valamint hangfelvétélről: RÁCZ JÓZSEF, VARGA JÓZSEF

Rendezte: ifj. VIDNYÁNSZKY ATTILA

mikor? hol?

március 9. – 15 óra • Kaszás Attila Terem

március 10. – 19 óra • Kaszás Attila Terem

Anne Frank naplója

Táncelőadás a holokauszt egyik megrendítő történetéről

Egy zsidó család igaz története, amely a második világháború alatt Amszterdamban bujkált, majd röviddel a háború vége előtt a náci népirtás áldozatává vált. Anne Frank a második világháborúban tizenhárom éves korától, két évig rejtőzködött családjával egy amszterdami lakóház hátsó traktusában. Nem sokkal a háború vége előtt azonban a náci rezsim áldozata lett.

Anne 1944 márciusában értesült a Radio Oranje felhívásáról, hogy feljegyzéseket várnak történelmi gyűjteményükbe, elkezdte könyvbe foglalni jegyzeteit. A záró bejegyzés után néhány nappal azonban a katonák rájuk találtak, Annát és családját koncentrációs táborba hurcolták. Egyedül Anne apja, Otto Frank élte túl a háborút. A feljegyzéseket sikerült megőrizni, így a későbbiekben ő gondoskodott a kiadásukról.

Az előadás koreográfus-rendezője Ondrej Šoth, aki volt a prágai és a pozsonyi Nemzeti Színház koreográfusa. Krakóban, Belgiumban, Párizsban, Kínában, Indiában és Japánban is tanított, dolgozott Münchenben, Salzburgban, Hamburgban, Torontóban és Lisszabonban is. 2020 óta a Kassai Állami Színház igazgatója.

A Kassai Nemzeti Színház táncelőadásának egyetlen beszélő szereplője Anne, akit a budapesti előadásban Sipos Ilka egyetemi hallgató alakít. A kassai és a budapesti Nemzeti Színház januárban mutatta be a szlovák-magyar nyelvű *Rómeó és Júlia* előadást. Az *Anne Frank naplója* a két intézmény együttműködésének második állomása.

Anne Frank naplója

Anne Frank – SIPOS ILKA e. h. | Otto Frank – MAREK ŠARIŠKÝ | Kitty, Anne képzeletbeli barátja – KLAUDIA SKOPINTSEV | Margot Frank – KRISTÍNA ZEMANOVÁ | Edit Frank – EVA SKLYAROVÁ | Peter Van Daan – ŠIMON STARIŇÁK | Van Daan asszony – SILVIA BORSETTI | Van Daan úr – SERGII IEGOROV | Dussel doktor – IGOR PASHKO | Miep Gies – FRANTIŠKA VARGOVÁ | Viktor Kugler – DALIBOR FABIAN | Johannes Kleiman – MARCELL MEDVE CZ | Lengyel fiú – GENNARO SORBINO ÉS A KASSAI NEMZETI SZÍNHÁZ TÁNCKARA

Forgatókönyv: Ondrej Šoth, Zuzana Mistríková // Jelmez: Ludmila Varossova // Film: Vaszil Szevasztyanov

Rendező-koreográfus: ONDREJ ŠOTH

mikor? hol?

március 28., 29. – 19 óra
nagyvízpadai nézőtér

A Kassai Nemzeti Színház és a budapesti Nemzeti Színház közös produkciója

Idegenek és ismerősök

Az Idegenek és ismerősök két főhőse – a festő Munkácsy Mihály és az író, Jókai Mór – a 19. század két sikeremere. A két idős mester Párizsban találkozik egymással. A kortárs magyar irodalom egyik kiemelkedő alakja, a költő és drámaíró Zalán Tibor szándéka szerint fiktív találkozásuk középpontjában egyetlen kérdés áll – kinek a műve fontosabb a nemzete számára? Munkácsy, a világpolgárként élő és alkotó művészé, akinek külföldi hírneve nemzetközi szinten emeli hazája dicsőségét? Vagy Jókaié, aki minden körülmények között itthon marad, a bujdosást is vállalja, és – bár külföldön is sikeres – itthon a magyar közönségnek írja regényeit, színpadi műveit?

William Shakespeare

Szentivánéji álom

látomás két részben

Theseus – SÁRKÓZI JÓZSEF | Hippolyta – SZINA KINGA | Oberon – FEJSZÉS ATTILA | Titánia – MÓZES ANITA | Égeus – CSANKÓ ZOLTÁN | Puck – FEHÉR ÁKOS | Lysander – KARÁCSONY GERGELY M. V. | Demetrius – HAJDU TIBOR | Hermia – KOVÁCS BOGLÁRKA E. H. | Heléna – BUVÁRI LILLA e. h. | Philostratos – MÓCZÁR BENCE | „Színészek” – AGÓCS JUDIT, BRÓDY NORBERT, JÁGER ANDRÁS, KOLNAI KOVÁCS GERGELY, MOLNÁR ERIK, POSONYI TAKÁCS LÁSZLÓ | „Tündérek” – FÖLDI CSENGE e. h., GYIMESI ÁDÁM e. h., valamint GYARMATI AGÓCS ARTÚR / HAGEN RUDOLF

Látvány – Anastasia Bugaeva // Világítástervező – Narek Tumanian // Dramaturg – Kozma András

Rendező – ILJA BOCSARNIKOVSZ

mikor? hol?

március 19. – 18 óra • Nagyszínpad | A Győri Nemzeti Színház vendégjátéka

María de Buenos Aires

Az előadás argentin spanyol nyelvű, minden alkalmát magyarul feliratozzuk.

Astor Piazzolla argentin zeneszerző ma már klasszikusnak számító María De Buenos Aires című tangó-operájában a címszereplő, María nemcsak városa, Buenos Aires lelke, hanem maga a megszemélyesített tangó. Egy lány, aki éjszaka él, hiszen az argentin szív csak akkor nyílik meg igazán, amikor éjjelenként a tangót táncolják. A tánc iránti szenvedélye lesz egyben végzete is – prostituálttá válik, szerelmes lesz, ám tolvajok és futtatók markába kerül és meggyilkolják. A szellemét látjuk lebegni a Poklot megtestesítő városban. Ám az argentin mitológia koboldszerű figurája, El Duende segítségével feloldozást nyer. Újjászületése és szülővé válása azonban hiábavaló, mert a lányra továbbra is ez a mondat illik leginkább – „olyan napon született, amikor Isten részeg volt”. Ezt a sejtelmes kijelentést támasztja alá az a zenei világ is, amely zseniálisan ötvözi a klasszikus zenét a jazzel és a tradicionális tangóval.

| fotók – Gálos Mihály Samu

Zalán Tibor

Idegenek és ismerősök

Jókai Mór – CZITOR ATTILA | Munkácsy Mihály – GERNER CSABA

Zene – Varga Bálint // Lány – Kövesdi Kornélia // Jelmez – Petrovski Árpád

Rendező – HERCZEG T. TAMÁS

mikor? hol?

március 11. – 19 óra • Kaszás Attila Terem

A békéscsabai Jókai Színház vendégjátéka

Szentivánéji álom

A Shakespeare műve egy nem kívánt éji álmról szól – lidércekkel, jelenésekkel, kavargó gondolatokkal. Aztán jön a valótlannal valós ébredés, és helyre áll az összekuszált világrend. Az álomittas tévelygők – négy szerelmes ifjú – evilágiak, akikhez tündérország királya és királynője és sok más furak alak csatlakozik. A képzelet és valóság határai összemosódnak arra az időre, míg nemcsak a szerelmesek, de a tündéri uralkodók is megtalálják az élet igaz értékeit. A fiatal orosz rendező, Ilja Bocsarnikovsz különleges érzékkel viszi színre ezt az ízig-vérig színházi, mégis örökérvényű témákat boncolgató játékot.

Astor Piazzolla

María de Buenos Aires

tangó-opera argentin spanyol nyelven, magyar felirattal

María de Buenos Aires – ÚJHELYI KINGA | A Férfi – UDVARHELYI PÉTER | Duende – TORRES DÁNIEL m. v.

Táncosok – Rut Nache López, Martina Balzamo, Chiara Cascino, Kiss Dorina, Elise Paris Turco, Fernando Perez Hernandez, Juhász Kristóf, Kardos József, Fernando Gabriel Luis, Valerio Zaffalon, Juhász Vanda, Tóháti Szilvia Klauia

Zenészek: David Yengibarian (akkordeon), Zádor Tamás (gitár),

Közreműködnek: Kodály Filharmonikusok, Csokonai Színház énekkara, Gradient Kortárs Balett Debrecen

Karmester – Sándor Szabolcs // Díszlet, jelmez – Kiss Borbála

Rendező-koreográfus: ANDRÁS LÓRÁNT

mikor? hol?

március 22. – 19 óra • Nagyszínpad | *A debreceni Csokonai Nemzeti Színház vendégjátéka*

FÓKUSZ • A HOLOKAUSZT ÉS A SZÍNHÁZ – 2.

HOLOKAUSZT ÉS A SZÍNHÁZ 1. RÉSZ

A Nemzeti Magazin előző, 5. számában olvashatnak arról, mi zajlott a Nemzeti Színházban, ki miként cselekedett igazgatóként a vészorszak idején. Mi is volt az OMIKE Művészakció, a „száműzöttek” színháza? Miben reménykedtek, akik maradtak, akik elmentek? És mi lett azokkal, akik visszatértek? Kik voltak e vészterhes kor színházi fő- és mellékszereplői? A 80 éve történeteket felidéző összeállításunk első részében pillanatfelvételt készítettünk intézményekről és személyes sorsokról – elsősorban az áldozatok szemszögéből.

A QR-kód beolvasásával a cikkek online is olvashatók:

Milyen út vezetett a magyar politika, a kulturális élet és benne a színház zsidótalanításának fordulópontját jelentő zsidótörvényekig? Hogyan zajlott a színházi élet a háború, a gettósítás árnyékában? Milyen tervek voltak a vidéki teátrumi rendszer átalakítására? Történész és színháztörténész idézik meg a kort a politika és a kultúra nézőpontjából. Erről szól a holokauszt emlékévkben készült összeállításunk második része. Politika, háború, kultúra – a magyar színház a vészkorszakban.

(Kultúr)politika a vészkorszakban • 39 | Előadások az utolsó pillanatig • 42 | Az utolsó színházi őrsváltás – a Madách Színház 1944-ben • 44 | A vidék színházreformja – papíron • 45 | Nincs köszönet – zsidó színházművészek emlékiratai • 48

(Kultúr)politika a vészkorszakban

Téves remények és keserű valóság – a kultúra történelmi kontextusban

A népirtáshoz vezető út az antiszemitizmus politikai erővé formálódásától a kulturális élet zsidótalanításán át a lágerekig tartott. Ám a háborús körülmények és a tragikus veszteségek közepette is megannyi példája volt az ember kultúra iránti vágyának. Széchenyi András történésszel beszélgettünk – korkép a nyolcvan évvel ezelőtt történekről, színházi kitérőkkel.

Mi volt a gyökere a magyarországi antiszemitizmusnak, amiből az 1920-as évekre politikai tőkét kovácsoltak az abban érdekeltek?

– A politikai antiszemitizmus a 19. században alakult ki, de a bűnbakképzésre épülő előítéleteség az első világháborúban bontakozott ki igazán, amikor az elvesztett világháborúban meghalt katonáért felelőst kerestek, és könnyen megtalálták egy olyan társadalmi csoportban, amelyik a középkor óta – változó mértékben – marginalizált volt. A Horthy-korszakban szárba szökkenő antiszemitizmus magja itt keresendő. Rengeteg ügyet kapott fel a nyilvánosság, amiből általában vagy semmi sem volt igaz, vagy annyira eltorzítottak egy-egy mozzanatot, hogy az csak a hergelésre volt alkalmas. Például zsidók gyáraiban készülő papírcsizmákról írtak a sajtóban, amiben elfagyott a frontkatonák lába, és így tovább.

Hogyan radikalizálódott a közhangulat a világháború után?

– A háborút követő forradalmak – az őszi rózsás forradalom és a Tanácsköztársaság – ráerősítettek erre a hangulatra, hiszen ezek élén sok zsidó származású, magukat egyébként nem zsidó-

SZÉCHÉNYI ANDRÁS

történész

Kutatásai felölelik a magyarországi holokausztnak és utóéletének számos kérdéskörét, a Horthy-korszak jobboldali radikalizmusát és a 20. század egyetemi ifjúsági mozgalmait Magyarországon. Tanulmányait az ELTE-n végezte, ugyanitt szerzett doktori fokozatot. 2021 óta az Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltárának tudományos kutatója. Az utóbbi években a Bergen-Belsen-i koncentrációs táborba deportált magyar zsidók történetével és emlékeztével foglalkozik.

nak, hanem kommunistának tartó ember állt. A Tanácsköztársaság bukása után a fiatalság és a visszavonuló frontkatonák részéről azonnal megalakultak olyan szervezetek, amelyek egyértelműen antiszemita jelszavakat tűztek a zászlajukra. Ezek közül a legjelentősebbek az egyetemeken működtek, és nagy társadalmi tömegszervezetekké váltak. A legnagyobb a Turul Szövetség volt. Ők már 1919-ben nem engedték beiratkozni a zsidó hallgatókat az egyetemekre. Zsidómentes tanévet hirdettek, egyszerűen elállták az útjukat, vagy megverték őket. Akkoriban éppen a megfélemlítő „hirigek” – verekedések – jelenségét kapta fel a politika, és ez volt a motorja az 1920/XXV-ös törvénynek: a numerus clausus országos rendre emelte az antiszemitizmust. Ez a törvény azt mondta ki, hogy a megnevezett nyolc nemzetiség csak a számarányának megfelelően vehet részt a felsőoktatás legjelentősebb intézményeiben. Történelmünkben először határozták meg a zsidóságot is nemzetiségként, hiszen addig ez vallásnak számított. Példátlan módon tehát faji szemléletet vezettek be a törvény végrehajtási rendeletében. Az addigi 35-40 százalékos helyett 5-6 százalékos egyetemi arányt céloztak meg a zsidó hallgatóknak, de közben kiderült, hogy a megüresedő egyetemi helyeket egyszerűen nem tudják feltölteni. 1928-ban a Bethlen-kormány népszövetségi nyomásra ugyan hatályon kívül helyezte a népfajra vonatkozó, kirekesztő kitételét, de a gyakorlatban a zsidó kvóta továbbra is élt. Az 1939/2-es, úgynevezett második zsidótörvény visszaállította a numerus clausust.

Hogyan reagált a zsidóság az egyre fojtogatóbb törvénykezésre?

– Az antiszemita közhangulat már az első világháborútól jelen volt a magyar társadalomban, és a zsidóság szembesült azzal, hogy a kirekesztő gondolatot nem egy-egy párt vagy mozgalom képviseli, hanem áthatja a társadalmat. Így a német

nyomásra meghozott 1938. májusi első zsidótörvényt a széles néprétegek elfogadták, mert erre voltak kondicionálva. Trianon ugyanúgy fáj az izraelita magyaroknak, mint a keresztényeknek, és ezt így is fogta fel a korabeli zsidóság: lojálisak voltak a Monarchiához, majd a csonka Magyarországhoz, és személyesen Horthy Miklós kormányzóhoz egészen 1944-ig. Mindig arra gondoltak, hogy a zsidóellenes törvények, majd a gettósítás tragédia, de majd a kormányzó úr megment minket. Ez nem így történt.

Az egyetemi közegben előírt kvóta vonatkozott a színházi világra is?

– Az antiszemita gondolkodás és beszédmód annyira elfogadottá vált, hogy a zsidótörvényeket széles körben irányadónak tekintették. Ezek a törvények még viszonylag engedékenyek voltak a kamarai tagságok feltételeihez képest. A Színművészeti és Filmművészeti Kamara például kezdetben húsz százalékban szabályozta a zsidók számarányát a színházaknál. Ennek fő szószólója, a végrehajtás irányítója Kiss Ferenc volt, aki 1938 és 1944 között előbb a Kamara elnöke, majd a Színművészeti Akadémia igazgatója volt, és akit 1944-ben Szálasi Ferenc kinevezett a Nemzeti Színház élére. A zsidótalanításban nagy szerepet játszó színész egyébként 1930-ban vált el zsidó feleségétől, Duschnitz Piroskától. Ez az a gesztus, amire később Jávor Pál nem volt hajlandó: 1944 októberében, a nyilas hatalomátvétel után három napi kínzást követően sem tagadta meg feleségét, Landesmann Olgát. Büntetésül a németek Jávort a sopronkőhidai fegyházba, később pedig egy német koncentrációs táborba szállították. Visszatérve a megszűlés előtti időszakra: 1939 elejétől a munkaszolgálat létrehozása mögött is a korszellem állt, a honvédelmi tárca és a politikai vezetés ugyanis úgy gondolta, hogy a zsidóság nem megbízható annyira, hogy fegyverrel harcoljon. A zsidótörvények szerint zsidónak minősülő embereknek máshogy kell kivenniük a részüket a háborús erőfeszítésekből. Kezdetben, amikor a hátszágban dolgoztak, viszonylag tűrhető helyzetük volt: utakat rendeztek, árkokat tisztítottak, vagy az 1940-es, második bécsi döntés után felszedték a határkerítéseket a magyar-román határon. Honvédelmi, de fegyvertelen munkákat végeztek velük polgári ruhájukban, a kikeresztelkedettek fehér, a zsidó vallásúak sárga karszalagot voltak kötelesek viselni, erősítve megkülönböztetésüket. Aztán amint elindultak a harci cselekmények, a munkaszolgálatosokat is kivezényelték a frontra, és a legnehezebb munkákat – lövészárokkészítést, aknaszedést, latrinatisztítást – csináltatták velük. A munkavégzéstípusok, a megfelelő ellátás, a gyakori megszegyenyítés és a szadizmus miatt a munkaszolgálat a katonaságnál rosszabb körülményeket jelentett. 1943–1944-ben a szerbiai, német ellenőrzés alatt álló Bor környéki rézbányákhoz hatezer munkaszolgálatost küldtek – köztük Radnóti Miklós költőt is –, hogy tulajdonképpen rabszolgamunkát végeztessenek velük. Szörnyű viszonyok között.

Neves színészek, művészek esetében vagy általában a közéletben voltak kivételezések?

– A Bethlen-féle konzervatív-liberális irányzatnak az volt a célja, hogy a politikai elit azokból a csoportokból álljon, amelyek a dualizmusban is vezető szerepet játszottak: a keresztény polgárság felső rétege, a volt főnemesség bizonyos részei, valamint azok a zsidó nagytőkések, akik be tudtak illeszkedni ennek a rétegnek a gondolkodásmódjába. Utóbbiakkal a keresztényeknek semmi gondjuk nem volt, ugyanolyan embereknek gondolták őket, mint saját magukat. Magát Horthy Miklóst is – Turbucz Dávid történész találó megfogalmazásában – szelektív antiszemitizmus jellemezte, megkülönböztetett jó és rossz zsidókat. Goldberger Leó, Chorin Ferenc és Stern Samu vagy Weisz Manfréd egyértelműen azok közé az asszimilálódt zsidó iparmágnások és üzletemberek közé tartoztak, akikkel a kormányzó személyes, jó kapcsolatot ápolt. Ellenben a zsidóság jelentős részét nem tartotta egyenértékűnek a keresztényekkel, sőt sokukat – például az ortodoxokat – le is nézte. Közülük a zsidótörvényektől fogva vagy strómanokkal oldották meg a vagyonátmentést, vagy a kivételezettek egészen a német megszállásig megtarthatták gyáraikat, üzemeiket. A színházi és általában a kulturális életben nem ismerünk ilyen kivételezéseket.

A színházi élettel kapcsolatban készült valamilyen összefoglaló kutatás arról, hogy hányan hagyták el Magyarországot a veszélyeztetettség miatt még a zsidótörvények előtt?

– Sokan, ami óriási kár a magyar kultúra számára. Számítatlan egyéni történetet ismerünk, de nincs szakirodalma annak, hogy a numerus clausus miatt hányan hagyták el az országot. Balázs Béla író, filmrendező, Székely István, a *Hypolit*, a lakáj rendezője, vagy Egri Lajos drámaíró, aki már Amerikában írta meg *A drámatírási művészete* című művét – ők mind a harmincas években, már az első zsidótörvény előtt elmenekültek. Megannyi színész kényszerült elhagyni a pályát – és sokan az országot –, köztük volt Kabos Gyula, akit 1938-tól már nem engedtek színpadra lépni, ezért az Egyesült Államokba ment. 1938 után nagyon más lett a színház- és filmművészet. Szerzőket is mellőzni kellett, a rendezők és a színészek között is életbe lépett a zsidókvóta, preferálni kellett a német szerzőket. A hollywoodi filmek helyébe is német mozik léptek, sőt, 1941-től megjelentek a kifejezetten háborús tematikájú, a korszakban elsőként politikai kérdéseket is feszegető magyar filmek is, mint például a *Külvárosi őrszoba*. Ez egészségtelen helyzetet teremtett, a zsidó szakemberek nélkül a keresztény kultúra is komoly károkat szenvedett. Vezető rendezők és színészek nélkül minden átalakult.

A világháború és a vézorkorszak éveiben tovább élő zsidó művészekről és társulatokról magazinunk előző számában részletesen írtunk. Kérdés ugyanakkor, milyen alternatív színházi életről tudunk. A *Fekete kolostor* Kuncz Aladár emlékirata, amelyben az első világháború alatti, öt évig tartó franciaországi internálását írja le. Ebben a regényben szerepel, hogy a hadifogságban színielőadást szerveznek a magyarok. Utalnak-e jelek arra, hogy a zsidó munkaszolgálatosok, a lágerekbe, koncentrációs táborokba deportáltak körében szerveztek előadásokat?

– Bár ezekről keveset lehet tudni, de abszolút voltak ilyenek. A gettóban vagy koncentrációs táborban a szabadidő szerepe teljesen más, mint a szabad életben. Nagyon sokszor egyáltalán nincs szabadidő, ha mégis akad, akkor nagyon felértékelődik. Azokon a helyeken tudott kibontakozni valamilyen művészeti tevékenység, ahol valamilyen szempontból jobb körülmények közé kerültek ezek a szerencsétlen emberek, vagy olyan hosszú ideig voltak összefűzve, hogy egyszerűen igényük lett arra, hogy csináljanak valamit. Tudomásom szerint nagyon sok helyen voltak szavalóversenyek, vagy olyan, hogy valaki elmondta az általa ismert irodalmi művet a társainak. A bergen-belseni koncentrációs tábort kutatom évek óta. Ez az észak-németországi lágér különleges volt, mert volt egy kényszermunkatábor része, ahol dolgoztatták a foglyokat, de volt egy ún. cseretábor része is, amit azzal a szándékkal hoztak létre, hogy összegyűjtsenek zsidó foglyokat, akiket majd a német hadifoglyokra cserélnék, vagy a szövetségeseknek pénzért eladnak. Utóbbiakat nem dolgoztatták, tehát több szabadidejük volt. Ide tartozott a magyarokat fogva tartó Ungarnlager is, ahol 1944 júniusa és

1945 tavasza között, heteken, néha hónapokon keresztül össze voltak zárva olyan magyar deportáltak, akiknek semmit sem kellett csinálniuk. Ebben a táborrészben a foglyok megszervezték maguknak a szabadidős tevékenységeket: iskolai tanórákat tartottak, kulturális eseményeket hoztak létre, az operaénekes áriákat énekelt, az író-újságíró felolvasta a novelláit. Viszonylag élénk kulturális életet éltek. De másutt, ahol kevesebb volt a szabadidő, ott is jelen volt valamilyen formában: a lőszergyárakban dolgozó nők például apró fémdarabokból ékszereket készítettek. A legismertebb példa talán Theresienstadt – a mai csehországi Terezín –, ahol a korábbi katonai erődből a németek koncentrációs tábort csináltak, ahová olyan zsidókat vittek, akiket később megsemmisítő táborokba – pél-

Az utolsó pillanatig

Budapesten a színházak egészen 1944. december 22-éig játszottak. Az ország keleti felét már elfoglalta a Vörös Hadsereg, Debrecenben ezen a napon alakult meg az ideiglenes kormány, 20-án a 2. és 3. Ukrán Front csapatai megindították Budapest bekerítését. A fővárosban tehát csak akkor maradtak abba az előadások, amikor már veszélyes volt az utcára lépni, s csak az óvóhelyek biztosítottak esélyt az életben maradásra. Pedig a helyzet már addig sem volt „ideális”. Jó példa erre a Nemzeti Színház: mivel bombatalálat érte a Blaha Lujza téri épületet, Gárdonyi Géza *Annuska* című darabjának bemutatóját december 2-án a Fővárosi Operettszínházban tartották.

Annak, hogy mégis az utolsó pillanatig voltak előadások, többféle magyarázata van.

A hadihelyzet alakulása alapvetően meghatározta a fővárosiak életét és kilátásait. November elejére a szovjet csapatok Vecsésig és Dunaharasztiig jutottak, s úgy tűnt, megállás nélkül

fognak benyomulni a városba. A színházak vezetői úgy látták, hogy csakhamar be kell fejezni az előadásokat. Ám amikor kiderült, hogy a város határát elért csapatok csak előretolt ékként vannak jelen, folytatták az évadot. A hivatalban levő kormány, Szálasi Ferenc nemzetvezetővel az élén elvárta, hogy a főváros lakossága ugyanúgy viselkedjen, mintha mi sem történt volna. Kinyitottak az éttermek, szórakozóhelyek, mozik és a színházak. Sőt, a menekült együttesekkel meg is szaporodott az előadások száma: a szegedi társulat a Városliget sarkán álló, azóta lebontott Erzsébetvárosi Színházban, a Kolozsvári Nemzeti Színház a Magyar Művelődés Házában (ma Erkel Színház) játszott.

„A rendkívüli viszonyokra tekintettel” történt azért némi változás: 1944 szeptember óta öt órákor ment fel a függöny, hogy az esetleges légiriadók ellenére végig tudja nézni a közönség a teljes művet. Jól jellemzi a viszonyokat Magyar Bálint hely-

dául Auschwitzba – hurcoltak. Ezt a tábort a náci amolyan kirakatnak szánták, ha jön a Vörös kereszt delegátusa, akkor megmutathassák, hogy lám-lám, nincsenek is olyan szörnyű körülmények. Ebben a mintagéttóban viszonylag huzamosabb ideig voltak deportáltak, és itt rendkívül jelentős kulturális élet zajlott. A Hans Krása zenéjére és Adolf Hoffmeister librettójára épülő *Brundibár* című gyermekoperát a lágerban komponálták, sőt elő is adták! De természetesen ez kivételes helyzet volt. A Kádár-kori értelmiségben számos meghatározó szereplő volt egykori holokauszt-túlélő vagy munkaszolgálatos. Az egykori munkaszolgálatos táborokban a színész-humorista Alfonzó (Markos József), a bűvész Rodolfo (Gács Rezső), és megannyi színművész – Kabos László, Básti Lajos,

Halmi Imre – a hosszú hónapok alatt aligha tudtak meglenni anélkül, hogy a kevés szabadidejükben rögtönzött színelőadásokat tartsanak. Erre persze nagyon kevés a forrás, inkább csak közvetett utalásokból következtethetünk. Leginkább nem is a maguk szórakoztatására, hanem azért, hogy a normalitáshoz való viszonyuk megmaradjon. Egy híres színésznőhöz, Ruttkai Évához kapcsolódik a vészorszak egyik kivételes kiállása: Ruttkai a háború alatt a budapesti Skót Misszió Iskolába járt, amely befogadott és elbújtatott zsidó származású diákokat is. Itt tevékenykedett Jane Haining, aki nem volt hajlandó magára hagyni a rá bízott gyermekeket, ezért később Auschwitzba hurcolták.

LUKÁCSY GYÖRGY

zetjelentése a Vígyszínház működéséről: „a munkamorál csökken, az embereket az állandóan hallható tompa ágyúdörgés foglalkoztatja, a légiriadók pincébe vonulása és előmerészkedése, illetve a lassú pusztulás, amely borzítóbb kietlenné és idegenné teszi az egész várost.”

A budapestiek közül sokan – már persze, akik ezt megtehették, hiszen a zsidó polgárok mozgását szigorú kijárási tilalommal korlátozták –, és hittek a propagandának, ebben a feszült, kilátástalan helyzetben is szórakozni vágytak: „...a Kék Duna étteremben vacsoráztunk... A zenekar halkán játszott és behízelgően, a csodálatosan kivilágított teremben mindenütt boldog arcokat lehetett látni, a tányérokon rég ábitott ételek voltak, a kristálypoharakban csillogott az aranyszínű bor. Rövid időre elfelejtettük a háborút és politikát, légiriadót és bombázást, csak a közelgő ünnepekről beszélgettünk, a karácsonyról. De ez az önbecsapás nem tartott sokáig, rövidesen légi veszélyt jelentettek, és amikor a kellemes világítást kikapcsolták, a derült égből visszaestünk a földre.” (Részlet Német Judit naplójából.)

A színház természetesen jó szolgálatot tett a háborús propaganda terjesztésében is. A kormányzat helytállásra akarta buz-

dítani a közönséget. A Fővezérség az előadások előtt lelkesítő beszédet intézett a nézőkhöz. A Vígyszínházban ezek megtartására december közepére mind kevesebb jelentkező akadt. „December 20-án már csak egy tizedes képviseli a Fővezérséget” – írta Magyar Bálint az intézmény történetét feldolgozó munkájában.

Bihari Faragó Ödönne báró Urbán Jusztina arról számolt be kéziratban maradt naplójában, hogy 1944. december 20-án az Operaházban a „második felvonás előtt egy katonaruhás színész jelent meg a függöny előtt, és a félig telt háznak tolmácsolta a front üdvözlését, meglepedését fejezte ki afölött, hogy a közönség mennyivel nyugodtabb és bizakodóbb, mint pár héttel ezelőtt, biztatott mindenkit, hogy most már nyugodt lelkiismerettel megígérheti, hogy Budapest magyar marad, és gyönyörű fővárosunknak nincs mitől félnie.”

A valós helyzet azonban egészen más volt: a nyilas kormány már elhagyta a fővárost, karácsonyra pedig bezárult az ostromgyűrű Budapest körül.

GAJDÓ TAMÁS

Felkai Ferenc Nérójában Tapolczai Gyula és Greguss Zoltán

Az utolsó színházi őrségváltás – a budapesti Madách Színházban

Az egyetlen nyíltan uszító propaganda-színjáték története – 1944

A nyilvánvaló Néró-Hitler párhuzamot még kimagyarázták, de a német megszállás után rövid úton megvonták a Madách Színház alapító tulajdonosának működési engedélyét. '44 nyarán egy uszító antiszemita darabbal nyitott az új vezetés. Egy színházi „őrségváltás” anatómiája.

Európában már javában dúlt a háború, amikor 1940. november 29-én a Madách tér 6. szám alatt, a mai Örkény Színház helyén új magánszínház nyílt Budapesten: a Madách Színház. A Közmunkatanács lakótömbjében lévő teátrumot a húszéves gróf Károlyi István alapította barátjával, Földessy Gézával, aki ekkoriban már sikeres színésznek számított, hírnevét elsősorban filmjeinek köszönhette. Földessy azonban csak egyetlen évadot töltött a Madáchban, helyére a rendezéssel is próbálkozó Pütkösti Andor került, akit az Újság kritikusaként ismert a közvélemény. Ő rendezte a Madách Színház nyitó előadá-

sát, Móricz Zsigmond *A kismadár* című drámáját. Pütkösti nagyszerű művészekből – Sulyok Mária, Várkonyi Zoltán, Tapolczai Gyula, Sennyei Vera, Mádi Szabó Gábor, Mezey Mária, Titkos Ilona, Szakáts Zoltán – szervezte meg társulatát, s színészképző stúdióban gondoskodott az utánpótlásról.

NÉRÓ EGYENLŐ HITLERREL?

Műsorpolitikájukkal világossá tették irányultságukat. Jól példázza ezt az 1942. január 23-án bemutatott *Néró* című dráma. Felkai Ferenc határozott politikai céllal írta meg művét: a Hit-

ler–Néro párhuzamot akarta bemutatni. A szerző évtizedekkel később így emlékezett: *„A századik előadás után beidéztek Pümköstit a főkapitányságra. A színházak felügyeletével megbízott kapitány élesen figyelmeztette, hogy a közönség nyíltan beszél arról: a Néro tulajdonképpen Hitler. Ne tartsa tovább műsorán a darabot. Pümkösti nyugodt mosollyal azt válaszolta: – Kapitány úr, aki azt állítja, hogy Néro egyenlő Hitlerrel, azt máris csukassák le. Felkai egy skizofréniás, perverz szadistáról írt drámát, és nem egy ma élő politikusról. Aki összehasonlítja, magára vessen.”*

A színház fennállása alatt egyetlen darabot tiltottak csak be: Robert Ardrey *Jelzótűz* című nyíltan háborúellenes, pacifista művét, melyet 1942. április 17-én mutattak be Károlyi István rendezésében. A hatalom azonnal tiltakozott, s közölte, hogy ezt a darabot nem lehet játszani. Károlyi István – ötven évvel később – beszámolt arról, hogy csak annyit sikerült elérniük, hogy a Honvédelmi Minisztérium foglalkozott a kérdéssel, s legalább megnézték az előadást. A magas rangú, kitüntetésekkel feldíszített katonatisztekkel és tábornokokkal öt sor is megtelt a nézőtér, de ők is a betiltás mellett döntöttek. Az előre eladott jegyeket visszaváltották. A színház pénztára előtt hosszú sor kígyózott, az emberek türelmesen, szóváltás nélkül vártak, némán tüntettek.

CSAK ODATELEFONÁLTAK

A Madách Színházban 1944. január 14-én különös bemutatót tartottak: Manfred Rössner *Első Anna és Harmadik Károly* című kétszemélyes darabja Várkonyi Zoltán és Szelezky Zita főszereplésével került színre. Károlyi István elmondta, hogy Szelezky Zitát csak azért hívták meg, mert már ekkor be akarták zárni a színházat. Pümkösti azonban „nagyon okosan kitalálta”, hogy rendeznek egy kétszemélyes darabot, aminek az egyik szereplője kommunista, a másik pedig a jobboldal nagy sztárja. Az előadás közel száz előadást ért meg. A német megszállás azonban véget vetett a sikorsorozatnak, 1944. március 19. után már csak négy előadást tarthattak.

Pümkösti Andor és Károlyi István engedélyét visszavonták. Az egykori igazgató nem emlékszik semmiféle eljárásra: *„Odatelefonáltak, hogy este ne tartsunk előadást.”*

Károlyi István a nyilas hatalomátvételig segítette az üldözötteket, ő rejtette el birtokán Várkonyi Zoltánt. A nyilas puccs után, 1944 októberében azonban ő is illegálisba vonult. Az ostromot Várkonyi Zoltánnal együtt a Vígszínház pincéjében vészelte át. Pümkösti Andor nem érte meg a háború végét: idegei felmondták a szolgálatot, s 1944. július 9-én öngyilkosságot követett el, három nap múlva meghalt. Halálhíréről alig számoltak be a lapok, jeltelen sírban nyugszik a Farkasréti temetőben.

A vidék színházreformja – papíron

A magyar színjátszás történetében fordulópont az 1939-es esztendő. Ekkor kísérletet tettek a fővárosi és vidéki színészet problémáinak megoldására; ám ez a reform inkább politikai és ideológiai változásokat hozott, s a legfontosabbat, a vidéki társulatok anyagi ellehetetlenülését nem tudta megakadályozni. Az 1938-ban létrehozott Színház- és Filmművészeti Kamara szigorú adminisztratív intézkedéseivel nemcsak a zsidótörvényekként emlegetett zsidóellenes rendeletek érvényesítését igyekezett keresztülvinni, szerették volna a vidéki társulathoz szerződött – jórészt keresztény – tagok anyagi és erkölcsi megbecsülését is biztosítani. Ennek érdekében például kötelezték az igazgatókat a központilag meghatározott gázsik megfizetésére.

A helyzetet bonyolította, hogy a zsidó származású vidéki társulatvezetők engedélyének megvonásával támadt úrt csak hatalmi intézkedésekkel lehetett orvosolni. A színészkamara elnökének, Kiss Ferencnek az volt az elképzelése, hogy tizenhat város számára négy társulatot szervezzen, s a társulatok – a város nagyságától függően – a három- vagy négyhónapos színházi szezonban egyenlő időszakonként követik egymást. A négy társulat közül kettő műsorán főleg prózai darabok és zenés vígjátékok, a másik kettő pedig operettek és vígjátékok szerepeltek.

A kipróbálás során azonban kiderült, hogy ami az íróasztalnál úgy zseniálisnak tűnik, a gyakorlatban csődöt mondott. Így történhetett, hogy Székesfehérvárra 1940-ben csak két társulat érkezett meg; s csak az egyik teljesítette szerződésben vállalt kötelezettségét. Ezek után hamarosan fel is hagytak ezzel a gyakorlattal, s 1942 őszétől visszaállították az addigi színikerületi rendszert.

A vidéki színészet válságát enyhítette, hogy az első és második bécsi döntés (1938, illetve 1940) nyomán ismét Magyarországhoz csatolt felvidéki, illetve észak-erdélyi városokat felkereső szintársulatokban számos állástalan művész kapott szerződést; nem beszélve a kolozsvári Nemzeti Színház újjászervezéséről. A zsidó szerzők, színházigazgatók és színészek száműzésével azonban nem lett színvonalasabb az együttesek műsora, s továbbra is elsősorban a fővárosi művészek vidéki vendégjátékai vonzották a közönséget.

GAJDÓ TAMÁS

Első Anna és Harmadik Károly – a kommunista Várkonyi Zoltán és a jobboldal kedvelt sztárja, Szelezky Zita

NYILAS IRÁNYVÁLTÁS

A Madách Színház új vezetője Csele Lajos lett, aki korábban már többször meg akarta szerezni az igazgatói tisztséget. Csele rövid ideig tartó vidéki színészkedés után 1936-tól Budapesten az Országos Színészegyesületben dolgozott, s 1939-ben a Színművészeti Kamara főtíkárává választották. Az igazgató így nyilatkozott céljaikról: „*a kisembernek olyan színházat adjunk, amely megfelel lelkületének, és amely a szükséges irodalmi és művészi szempontokon felül újjászülető korunk nagy és nemzetmentő eszméinek is szolgálatában áll.*”

Az újjászervezett társulat 1944. június 16-án Kádár Lajos és Solymosi István antiszemita darabját, az *Ártatlanok* című színművet adta elő. A sajtóban megjelent hírekből kiderül, hogy a szerzőpáros már 1941-ben megírta, s a Falu Színpad vidéken nagy sikerrel játszotta a demagóg darabot. Budapesti bemutatóját azonban Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter megakadályozta. A német megszállás után Dövényi Nagy

Lajos, a „kitűnő jobboldali író”, a *Tarnopolból indult el* című „rohamszínház” szerzője dolgozta át a pesti színpadra a „vértelen Tiszaeszlár-dramát”, a „magyar Jud Süß”-t, az 1940-ben készült náci propagandafilm páriját.

Az összes antiszemita szólamot felvonultató művet a Madách Színház egész nyáron műsorán tartotta; ötvenedik előadására 1944. július 29-én került sor. A Weiss Manfréd gyár munkásai, a Polgármesteri Hivatal dolgozói és a Nemzeti Szocialista Párt tagjai szervezeten is megtekintették az előadást, melyet az egykori debreceni színházigazgató, Kardoss Géza rendezett, de az utolsó próbákat már az a Kiss Ferenc tartotta, aki a Nemzeti Színház művésze volt, és akit októberben a nyilasok kineveztek direktornak a Nemzeti élére. Ez volt Budapesten az egyetlen nyíltan uszító propaganda-színház, melyet szélsőjobboldali, nyilas színészek közreműködésével mutattak be. Az előadást a „nagy sikerre való tekintettel” az októberi nyilas puccsot követően ismét műsorra tűzték.

Az új vezetésű Madách Színház még két bemutatót tartott, mindkettőt Kiss Ferenc rendezte. Gerhart Hauptmann *Bernd Róza* című művét 1944. október 14-én, a nyilas puccs előtti napon adták elő. Nagy hírveréssel Mezei Mária ígérték a főszerepben, de ő a „*fullasztó, emberietlen és művészietlen áramlatok*” elől egy tátrai szanatóriumba menekült.

Kiss 1944. november 16-án az Új Magyarország újságírójának, Orsy Gábornak leszögezte, hogy a „*magyar színművészetet, a színházak művészi munkáját csak az építő nemzeti szocializmus hathatja át*”; de tárgyilagosan hozzátette, hogy az írók erre a szellemi állásra nem készültek fel.

A darabhiányon úgy segítettek, hogy – valószínűleg a magyar színháztörténetben először – hatásos kurzusfilmet alkalmaztak színpadra. A *Szerető fia, Péter* a magyar film zsidóellenítésében élen járó Bánky Viktor rendezésében 1942 végén került a mozik műsorára – ám három hét múlva a németbarát politikával szakító Kállay-kormány alatt betiltották a filmet. A Madáchban 1944. december 1-jén mutatták be a Fendrik Ferenc és Szabó Sámuel által írt film színpadi adaptációját *Az én fiam* címmel.

A háború utolsó hónapjaiban a Nemzeti Színház elsősorban szórakoztató darabokat játszott, de másutt sem kerültek színre az „új ideológiát” hirdető művek. Még a Madáchban is a *Hölgyek és urak* című Vaszary János-vígjáték felújítására készültek, azzal az indoklással, hogy a darab annak idején – a Magyar Színház játszotta 1936-ban – „*zsidóellenes tendenciája miatt csak rövid ideig maradhatott műsoron*”.

VÉGJÁTÉK ÉS ÚJ KEZDET

A színházi hírekkel azonban nem lehetett a szovjet hadsereget feltartóztatni. A Madách Színház jobboldali, nyilas színészei közül többen – így az igazgató Csele Lajos is – külföldre me-

nekültek; másokat a második világháború után hónapokra, évekre eltiltottak a színészi pályától. Kiss Ferencet háborús bűnösnek ítélték börtönbüntetésre.

A Püskösti-féle Madách Színház tovább élt a magyar színházművészetben. Várkonyi Zoltán a Művész Színházban 1945–1949 között megpróbálta a szellemi és politikai szorítások miatt torzóban maradt próbálkozást – részben régi munkatársaival – kiteljesíteni.

A Cselle-féle Madách Színház főkönyve – a szokásos „Isten nevében!” felirattal az első oldalon – sértetlen maradt Budapest ostromakor. Amikor a Madách utódként a Mű-

vész Színház 1945-ben megalakult, nem volt mit tenni, ebbe a könyvbe kellett bejegyezni a bevételeket, kiadásokat. Amielőtt használatba vették, a régi bejegyzések lapjait behajtották, s összekapcsolták. Úgy vélték, ezzel a gesztussal a magyar színháztörténet legrészgyenteljesebb korszakát örökre e lapok közé zárták.

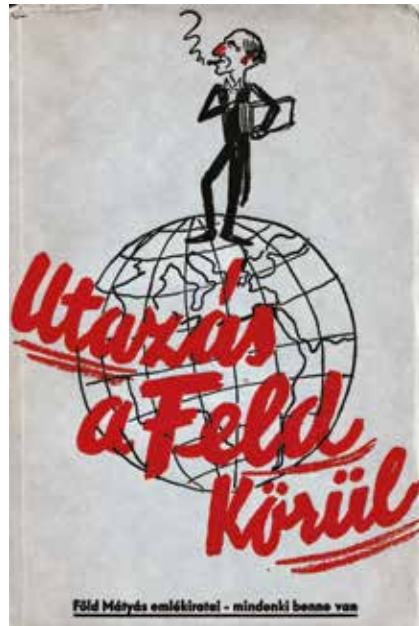
GAJDÓ TAMÁS

A Színház című folyóiratban 2012-ben megjelent cikk rövidített és szerkesztett változata

Erről szól az Ártatlanok

A faluhelyen játszódó cselekmény középpontjában a falusi kocsmáros és uzsorás, illetve annak kikeresztelkedett fia áll. A fiú ügyvéd lett, s képviselő akar lenni, ehhez szeretné megszerezni a parasztok támogatását. Egy antiszemita írnok szerencsére résen van, s terhelő adatokat gyűjt a fiúról és az apáról, így a végén a csendőrök letartoztathatják őket. A darabban felléptettek rabbit, zsidóságot tagadó, zsidózó bérlőt, a zsidók ármánykodásába belepusztuló parasztembert. Szerepelt benne váltoval való zsarolás, fenyegetés, szerelmi ármány. A cselekményt több fordulat tarkította. Az előadás nemcsak a legszélsőségesebb nézeteket összesítő, nyílt uszítás volt, hanem a népszínmű legjobb hagyományainak meggyalázása is. Az idilli falu képét azokkal a szereplőkkel romboltatták szét, akik a legtöbb népszínműben pozitív szerepet játszottak. A színjátékban szó van arról, hogy amerikai kivándorlásra biztatják az egyik szereplőt. Ez a mozzanat arra enged következtetni, hogy a 19. század végén, a 20. század elején játszódik a cselekmény; abban az időben, amikor az antiszemitizmus egyáltalán nem jellemezte a falusi közösségeket.

Nincs köszönet

Zsidó színházművészek emlékiratai 1939 és 1943 között

„Ez a kis könyvem úgy született meg, hogy 1939-ben az akkori »törvény« leparancsolt a színpadról” – írta Salamon Béla kabarészínész. És hozzá hasonlóan más, hivatása gyakorlásától eltiltott színházi ember is – kényszerűségből és némi bevétel reményében – írói szerepben igyekezett a nagyközönség elé lépni. Koldulás helyett írtak. Őrizték emberi méltóságukat – és reménykedtek...

Az emlékirat minden történeti tudománynak gyakran idézett forráscsoportja. A közvetlen élmények napról napra való vezetése, vagy a fontos eseményekről utólag készült feljegyzések általában megbízhatóak és hitelesek, de forrásértéküket elsősorban a szerző személye és szándéka határozza meg. A színházi emlékiratok írói sokszor a színpad helyett ezekben az írásművekben élték ki vágyaikat és álmaikat, itt igyekeztek pályafutásuk sikertelenségét igazolni, számukra az emlékirat a szerepjátszás egyik válfaja volt.

„VIDÁM” VÁDBESZÉDEK

Látszólag ehhez a forráscsoporthoz tartoznak azok a művek is, amelyek 1939–1943 között jelentek meg – mégsem ugyanazok a szándékok vezették írójukat, mint békésebb korban. Salamon Béla 1957-ben felidézte *Hej, színművész...* címmel 1939-ben kiadott könyvének keletkezési körülményeit: „Ez a kis könyvem úgy született meg, hogy 1939-ben az akkori »törvény« leparancsolt a színpadról. [...] Régi szakmámhoz (textilkereskedő-se-

géd voltam) nem térhettem vissza. Így jutottam arra a gondolatra, hogy, mint annyi sorstársam, abban az időben (néha még valódi trók is) – írok egy könyvet. [...] Két legyet ütöttem egy csapásra: nemcsak megéltem, de a közönséggel való kapcsolataimat is megtartottam.”

Ezeknek az emlékezéseknek megírását és kiadását magyarázhatnánk és elintézhethetnénk annyival, hogy pénzkeresetből, koldulás helyett írtak. A könyvek az emberi méltóság megőrzésének utolsó lehetőségét jelentették... Nem alamizsnát kért a művész, hiszen értéket adott cserébe. Ha tetszik, egész életét átnyújtotta. Ezek az emlékiratok a kort, a művésztszadalmat, a kirekesztettek és bennmaradók viszonyát sokkal érzékenyebben mutatják be, mint bármilyen alaposan megírt, nagy apparátust felvonultató történelmi tanulmány.

Az 1939 után megjelent emlékiratoknak csak egy részét jellemzi az összegzésre való törekvés. Közülük kiemelkedik a rendező és a Belvárosi Színházat igazgató, szép- és szakíró, dramaturg Bárdos Artúr forrásértékű memoárja, amely *Játék a függöny mögött* címmel jelent meg. Ez összefüggésben van az

író korával, lelkiállapotával, s az írói szándékkal is. Míg korábban gyakran emlékkönyv formájába bújtatták ezeket a műveket, a második világháború idején kiadott írások egészen más szerkesztési elvet követtek.

A legtöbb írásmű vádbeszéd volt. A kenyerüktől megfosztott, hivatásuk gyakorlásától eltiltott, megalázott művészek hangja bátor, tartása töretlen maradt. Életük leltárba vételével a tényeket sorolják – általában humorral, bölcs derűvel, a Fészek klub hangulatát felidéző kedéllyel. A kései olvasó mégsem tud szívből nevetni a bűfelejtőnek szánt történeteken, s a színész-író további sorsának ismeretében némi megkönnyebbüléssel vagy megrendüléssel teszi le a könyvet.

1939–1943 között természetesen nem vádolni akartak ezek az írások. Kimondva, kimondatlanul kivétel nélkül arról szóltak, hogy a magyar kultúra szolgálatában eltöltött, küzdelmes, nehéz évekért nincs köszönet. A színművész sorsával egyébként szinte valamennyien tisztában vannak – a féltékenység, a szerepéhség adminisztratív úton való rendezését is többen hajlamosak a forgandó szerencse számlájára írni. Ambivalens érzések – a könyvet el is kell adni! – vezetik a tollakat és ceruzákat.

Mégis őszinték ezek az írások. A feldolgozhatatlan érzés feldolgozási kísérletei. Az írás terápia a színpad nélkül maradt művész számára. Egyben annak próbája, hogy a halás közönség kész-e néhány pengőt áldozni egykori kedvence életben maradására. A könyvek általában öt–tíz pengőbe kerültek, de a tehetősebb vásárlók gyakran jóval többet fizettek érte.

Az emlékiratokból mégis hihetetlen optimizmus sugárzik. Egyik művész sem adta fel; nem hiszi, hogy helyzete véglegessé válik. Bízna a visszatérésben, ezért is küzdenek a feledés ellen. Lendvai Andor operaénekes *Két felvonás között* című könyvében így vallott erről az érzésről: „sorsom kissé bosszú felvonásközt iktatott életembe. A művész alkotásaiban él, az alkotás felett nyomtalanul suban el az idő. Az interpretáló – mint magam is – a produkció pillanatában él, művészete el is hal a pillanattal. Az alkotónak magányra, az interpretálónak tömegre van szüksége abhoz, hogy művészete megnemesedjék. Én most nagyon magányosan ülök öltözőmben »Két felvonás között«”.

BESZÉDES ELŐSZAVAK

A magánkiadásban, vagy a kis kiadók gondozásában megjelent műveknek a terjesztése, eladása is a szerzőre hárult. Voltak, akik már az ötlet megszületésekor biztosra akartak menni, s neves írótól kértek előszót. *A Hol volt, hol nem volt...*

Nevettetőkől írók

Feltűnő, hogy korszak színész-emlékiró között túlsúlyban vannak a kabaréművészek könyvei. Ebben a műfajban a szerep azonossá vált alakítójával, ezért a színpadról leparancsolt színészek hiánya vákuumot teremtett. Salamon Béla, Komlós Vilmos, Rott Sándor, Boross Géza, Vidor Ferike azt gondolhatta, hogy kötetével részben pótolhatja színpadi hiányát. Meg aztán a kabaréban fellépő színész sokkal több humoros történetet tudott élvezetesen előadni. Mivel neve a szórakozás, a kikapcsolódás, a nevetés védjegyévé vált – könyve iránt is nagyobb lehetett az érdeklődés.

Paradox módon a legszomorúbb írás egy nevettetőtől, Keleti Lászlótól származik. Keleti *Pestől Pestig* című könyvének már első oldalai szívbemarkolóak. A bevezetés látszólag egy kellemes vacsora leírása. A főhős a rikancstól újságot vásárol, és mit sem sejtve kinyitja:

„A harmadik oldalon nagy betűkkel olvastam:

Megalakult a színészkamara! Közzöljük a felvett tagok hiteles névsorát!

Reszketett kezemben az újság, amíg átnéztem a névsort. Kezestem a nevemet. Nem találtam. Már szólni akartam Valinak, de azután még egyszer és újra meg újra átolvastam. Sehol nem talákoztam a nevemmel.

Az arcom sápadt lehetett, a kezem reszketett, mert Vali ijedten szólt rám:

– *Mi van veled, az Istenért?!*

– *Semmi... semmi... csak...*

Eltoltam magam elől a tányért, és üresen bámultam a levegőbe. Vali türelmetlenkedett:

– *Mégis, mi történt?...*

– *Semmi fiam... csak... csak ebben a pillanatban megszűntem színész lenni...*

– *Megörültél?*

– *Dehogy... Még nem... Csak nem vettem fel a Kamarába.”*

1939-ben Keleti is – mint annyian – külföldön próbált szerencsét. Idegen nyelven még akcentussal sem beszélt, ezért a lehető legkézenfekvőbb megoldást választotta: feleségével artistaszámot tanultak be. A karrier azonban elmaradt, így a *Pestől Pestig* című írásával Keleti László ellenemlékiratot teremtett; ezzel legitímálta magát a magyar művészeti életben. Az események teljesen hű, őszinte, már-már felháborítóan nyugodt és megfontolt előadása még égbekiáltóbbá tette a jogtalanságot, amelynek annyian áldozataivá váltak. Keleti írása persze nemcsak ezért sikerült sötétebbre. 1941-ben a helyzet egyre reménytelenebbé vált, Németország terjeszkedése megállíthatatlannak tűnt.

című könyvéhez Komlós Vilmos – talán tüntetőleg? – Szép Ernőt kérte fel. Néhányan a kurzus elismert alkotóját – Herczeg Ferencet, Zilahy Lajost, Kárpáti Aurélt – nyerték meg ajánlóul. Bár önmagában is nemes cselekedet volt az előszóírással deklarált, az üldözöttek érdekében vállalt kiállítás, Herczeg Ferenc Réti Lipót Pál *Színészvásár* című írásának bevezetésében úgy tett, mintha a könyv megjelenése pusztán irodalmi és színháztörténeti esemény volna.

Herczeggel szemben Zilahy Lajos Rott Sándor műve – *A kis Rott* – elé írt előszavában teljes öszinteséggel elemezte a kort: „*Ha egy színész vagy politikus emlékiratokat kezd írni, az már azt jelenti, hogy kifogyott belőle a lélegzet. Rott Sándornál más az eset. Nem az ő művészi lélegzete fogyott el – a világ változott meg. Komor idők. A kis Rott csodálkozva néz körül – akik valaha visítva nevettek rajta, most hallgatag és zord vasálarcot bordanak.*”

A legtöbb emlékiratban a kollégákról is megemlékeztek a színész-írók. A bátrabbak nem hagyják ki azokat sem, akik közvetlenül részt vettek a színészkamara megalakításában, s abban vezető szerepet vállaltak. A *Színészvásár*ban Réti Lipót

Pál faksimilében közli Kiss Ferenc kötelezvényét, arra figyelmeztetve ezzel a színészt, hogy egykor ő is igénybe vette országos hírű színészügynöksége segítségét. Ennél is hatásosabb Fodor Oszkár könyvéből az alábbi szemelvény, amely az 1937-ben megjelent, harmincöt éves jubileumi albumából való: „*A három év, amit igazgatása alatt töltöttem, nagyon kellemes élmény az emlékezetemben. És most, ha új barátot keresnek, őt választanám, ha színházam lenne, azt ő igazgatná... stb.*” Az idézett sorokat Vértess Lajos írta. A könyv megjelenésének idején ő a színészkamara alelnöke. Ez volt az a testület, amely éberen örködött a második zsidótörvény színházakra vonatkozó előírásának betartásán.

FENYEGETÉS, REMÉNYKEDÉS

A kis példányszámban, amatőr kiadásban, viszonylag szűk körben terjesztett könyv, úgy tűnik, hogy a hatalom logikája szerint, még ekkor is magánügynek számított. Hogy ki mit ír, és ki mit olvas a sorok között, nem tartozott a cenzúrára. Pedig az emlékiratnak ugyanaz volt a szerepe, mint a nyilvános szereplésnek. Mindkét esemény a művészet autonómiáját deklarálta. Az alkalmi, nem felekezeti jellegű előadásokat ezért minden eszközzel meg akarták akadályozni. Ráadásul ezek az előadások azt hirdették, hogy nem létezik két (színház)kultúra: a színpadra lépők és a nézőtérrel elhelyezkedők néhány órára elfelejtették a megaláztatásokat.

Bárdos Artúr 1941-ben tervezett jubileumi estje elé Kiss Ferenc azzal az ürüggyel gördített akadályokat, hogy nem létező színházat nem lehet ünnepelni. Amikor azonban a belügyminiszter utasítást adott a rendezvény megtartására, Kiss Ferenc a közreműködő művésznöket: Muráti Lilit, Turay Idát, Mezei Máriát, Bulla Elmát megfenyegette, hogy vidéki vendégszerepléseiket botrányokkal fogja megzavartatni. Erre Bárdos elállt az ünnepeltetéstől. Herczeg Ferenc *Jubileum* címmel írt prologusa ezzel a gondolattal zárult: „*A Belvárosi nem várta meg saját jubileumát, hanem eltűnt a süllyesztőben. De megmaradt az, ami benne szent és halhatatlan volt. Megmaradt belőle az, ami nélkül a legszebb színház csak üres paja. Megmaradt a művészet. És ma a művészet jubilál.*”

Ennek az eseménynek a korabeli reflexióit Bárdos Artúrnak Herczeg Ferenchez intézett, 1941. július 30-án kelt leveléből ismerjük: „*Hadd mondok el, hogy a prologust elküldtem a legkisebbik fiamnak, aki a Los-angelesi film-egyetemen tanulja a film-rendezést. Ő megmutatta Lengyel Menyhértnek, ez pedig a Hollywoodban dolgozó magyaroknak, íróknak, filmnembereknek. Éppen most érkezett meg Lengyelné levele édesanyjához, melyből kiderül, hogy ezekre a magyarokra egészen mély, szinte megrendítő benyomást tett az Ön divatokról nem befolyásolható emberi magatartása és írói ékesszólása, e mai időkben, melyben ők csak a távolból szemlélhetik, és értetlenül nézik a hazai dolgokat. Valóságos, izgalmas fordulatot jelentett ez az*

Színházművészek írói szerepben

BÁRDOS ARTÚR: Játék a függöny mögött (1942)

BOROS GÉZA: „Follik, vagy nem follik?” Egy kupléénekes emlékei (1942)

FEHÉR LILI: A legcsúnyább pesti színésznő (1942)

FELD MÁTYÁS: Utazás a Feld körül. Föld Mátyás emlékiratai. Mindenki benne van (1941)

FENYŐ ÁRPÁD: Egy kis dadogás (1942)

FODOR OSZKÁR: Negyven fokos lázban (1942)

GÁRDONYI LAJOS: Véletlenül történt (1942)

KOMLÓS VILMOS: Hol volt, hol nem volt... (1942)

LENDVAY ANDOR: Két felvonás között (1942)

PÁRTOS ERZSI: Köszönöm!... (1941)

RADÓ SÁNDOR: Tessék nevetni! (1942)

RÉTI L. PÁL: Színészvásár (1942)

ROTT SÁNDOR: „A kis Rott”-ról (1941)

SALAMON BÉLA: Hej, színművész... (1939)

SÍK REZSŐ: Negyven év a színészet szolgálatában (1943)

VIDOR FERIKE: Kezitsókolom (1940)

Hacsek és Sajó megteremtői: Komlós Vilmos és Salamon Béla

Bárdos Artúr hölgykoszorúban

ő szemléletükben. Úgy látszik, a távolság oly érzékeny lelki válságait néha egyetlen adat is fel tudja rázni, át tudja festeni...

Bárdos Artúr azonban túlságosan derülátó. Hitt abban, hogy az egyének jóakarata legyőzheti a tömeg indulatait, ostoba és hazug rosszindulatát.

Az emlékiratok kora, amely egyben a reménykedés korszaka volt, 1944 elején, a német megszállással végérvényesen lezárult. Egyúttal az a kor is, amikor még bizakodóan lehetett a jövőbe tekinteni.

GAJDÓ TAMÁS

A 2004-ben a Jelenkor folyóiratban (nem) Véletlenül történt címmel megjelent írás rövidített és szerkesztett változata

A külön nem jelzett képek forrása
az Országos Színháztörténeti Múzeum és intézet – OSZMI

Lebontották, felrobbantották

A Blaha Lujza téri Nemzeti Színház hatvan évvel
ezelőtti pusztulása

Ideiglenességtől az állandóságig – így foglalható össze
a Nemzeti Színház épületeinek története, amelynek egyik
legsomorúbb „pillanata” a Blaha Lujza téri teátrum lebontása,
illetve az 1965. március 15-én végrehajtott első robbantás volt.

1837 augusztusától (1840-ig Pesti Magyar Színház néven) a Rákóczi út és a Múzeum körút sarkán, a mai Astorián álló épületben működött a Nemzeti 1908-ig, amikor az épület állapota már életveszélyessé vált. (A terv kezdettől fogva az volt, hogy a Nemzeti innen majd egy másik, immár állandó otthonba költözhessen.) A társulat számára a Blaha Lujza téren álló Népszínházat bérelték ki – ideiglenesen. Már 1913-ban pályázatot írtak ki egy új Nemzetre, amely szintén az Astorián állt volna, ám az első világháború kitörése miatt a terv elenyészett. Ahogyan az 1938-ban hozott törvény sem jutott érvényre egy újabb világégés küszöbén.

A Népszínház-Nemzeti rendkívül rossz állapotban volt, ezért évek óta jelentős költséggel folytak a felújítások. 1962-ben Major Tamás igazgatót – ahogy Ablonczy László színháztörténész fogalmaz – „kaotikus vezetési stílusára hivatkozva” leváltották. 1963-ban pedig végül a lebontásról döntött a Kádár János vezette állam- és pártvezetés. Ehhez a hivatalos indokot a metró építéséhez megrendelt műszaki vélemények szolgáltatták.

A bontás 1964-es februári bejelentésekor a lapok központi utasítást kaptak: „Nem gyászolni. Nem írni, minél kevesebb hírt adni.” A Blaha Lujza téren 1964. június 28-án tartották az utolsó előadást, a *Lear királyt*. A bontási munkálatok 1965 januárjában kezdődtek, az első robbantást március 15-én hajtották végre.

1964-ben kezdődött a Nemzeti társulata számára az ideiglenességek újabb korszaka. A társulat előbb a mai Thália Színház épületébe költözött, a Nagymező utcába. 1966-ban a hajdani Magyar Színház Hevesi Sándor téri épületét jelölték ki a Nemzetinek – ideiglenesen. Tervek, ötletek, pályázatok is születtek a Nemzeti Színház új és immár állandó épületére. A kezdeményezések közül a legfontosabb Gobbi Hilda téglafejgyakciója volt, amelynek forintjaiból a ma álló épület színháztechnikai költségeinek egy részét fedezték. Erdemben azonban sem 1989 előtt, sem azután – immár politikai viták közepette – nem történt előrelépés.

2000-ben az akkori Fidesz-kormány döntése nyomán a Duna-parton kezdődtek el a munkálatok: ott, ahol az új, immár állandó Nemzeti Színház 2002. március 15-én nyitotta meg kapuit.

-kornya

MEGEMLÉKEZÉS

A Nemzeti Színház megemlékezést tart a Nemzeti felrobbantásának hatvanadik évfordulója alkalmából. A társulat az épület előtti tónál – amelyben a Blaha Lujza téri teátrum homlokzatát idéző alkotás látható – várjuk az érdeklődőket, emlékezőket.

mikor? hol? | március 14. – 17 óra • a Nemzeti Színház főbejárata

Kortársak, szemtanúk

A Metrőépítő Vállalat Böszörményi úti irodájában a főmérnökkel találkozunk. »Miért kell lebontani?« – kérdeztük a szakembert. S ő szóról-szóra a következőket válaszolta: »De kérem, ha Budapesten lebontanának minden épületet, amely alatt a földalatti vonalát építjük, a fél fővárost el kéne pusztítani.« »Akkor miért bontják le?« Csak annyit mondott: »Magasabb utasításra.« (Cenner Mihály színházstörténész)

„...a színház körül geodéták mérték az épületnek a metrőépítésből előálló esetleges süllyedését. A Nemzeti Színház műszaki vezetőjének helyettese véletlenül meglátta a geodétákat és meghívta őket, jöjjenek le a színpad alatti legmélyebb szintre és ott végezzenek méréseket. Ők azonban azzal hártották el, hogy a mérésektől függetlenül a színház lebontásának elhatározása befejezett tény.” (Tolnay Pál, az Operaház és a Nemzeti Színház főmérnöke)

„Háromnegyed tizenegy volt, az EMKÉ-nél álltam. Hatalmas tömeg állt néma csöndben. Csak a rendőrök hangoskodtak: menjünk arrébb! Senki se mozdult. A díszletraktárral kezdtek: hatalmas dördülés, majd porfelhő következett, és a tömeg rendíthetetlen mozdulatlanágban, némán állt tovább. Ha ordítás lett volna, talán oldja a feszültséget. De az a csönd az elviselhetlenségig fokozódott bennem és másban is.” (Óze Lajos)

„Utolsó emlékem az épületből? Ősszel még próbáltunk ott, s ma is magam előtt látom a csupasz, lekopasztott falakat. A belakott családiaság helyett rideg, falanszteri világ – így búcsúzott tőlünk az épület. Shogy mi hogy búcsúztunk?

Sok alkohol kellett, hogy átigyuk magunkat a Nagymező utcába. Nem kí méltuk magunkat abban, hogy ráigyunk arra, amit éreztünk. Alig-alig voltunk józanok. Lelkünk, életünk egy darabját veszítettük el – a Templomot. Hozzáálmodtuk az életünket, fiatalságunkat.” (Kállai Ferenc)

„Amikor a színház lebontásának híre elérte hozzám, sírtam és nem hittem el. Férjem felháborodott és megrendült. Szakemberként állította, a nemzeti érzés elleni hadművelet volt az épület felrobbantása, mert minden műszaki és építészeti gondot meg lehetett volna oldani.” (Szörényi Éva)

„Gobbi Hilda ezért küzdött egész életében: hogy építsenek egy igazi Nemzetit. Ehelyett ezt az épületet felrobbantották, és nem építettek semmit. Nincs válasz arra, miért kellett robbantani. Hiszen még Sztálin se robbantotta fel a Művész Színházat! Épült a metrő, és kellett volna még statikai vizsgálatok – de nem várták meg, robbantottak. (...) Gobbi még a robbantás után is ott bóklászott, és összegyűjtött, amit tudott. A robbantásnál mindenki zokogott. Mégiscsak az életének egy részét vették el tőle. Tőlem is. Az öltözőt, ahová először beléptem, a Herti büfét, ahol az egész társulat otthon volt, a színpadot, a páholyokat, mindent.” (Törőcsik Mari)

„Amikor megláttam a felrobbantott épületet, akkor sem akartam elhinni, hogy ez lehetséges. Máig érthetetlen számomra, ami történt. Nem tudom elképzelni azt a folyamatot, azokat a döntéseket, hogy kimondták: lebontjuk, felrobbantjuk a Nemzeti Színházat. Ha ezzel párhuzamosan elkezdik építeni az új Nemzeti, akkor is fájtna volna a szívem a régiért, de azt mondom: ez van. Ám ilyesmi nem történt. Akkoriban játszottam Gobbi-val, aki teljesen fel volt háborodva. Engedélyt kapott, hogy amit csak tud, összegyűjthessen a bontás alatt lévő épületből. Később pedig téglajegyek gyűjtésébe fogott, egyszerű emberek ezrei adták forintjaikat egy új Nemzeti építésére.” (Bodrogi Gyula)

KIÁLLÍTÁSOK

a kiállítások szerdától vasárnapig 10–18 óra között látogathatók | BGM

PETŐFI, SZÍNHÁZ

A VÁNDORSZÍNÉSZETTŐL A KÖSZÍNHÁZAKIG

Magyar nyelvű színhátság Petőfi korában, 1823–1849.

KULISSZÁK KÖZÖTT

AZ ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁS a próbától a premierig a színházi alkotófolyamatot bemutatva vezeti végig a látogatót a magyar színháztörténet kiemelkedő pillanatain.

„SZÉP HÁZ NAGY PARK KÖZEPÉN...”

BEPILLANTÁS BAJOR GIZI OTTHONÁBA

A művész-társadalom találkozóhelye, a bizarr gyilkosság/öngyilkosság helyszíne múzeum és kultikus zárandokhely.

TOMPOS KÁTYA (1983–2024)

A BAJOR GIZI SZÍNÉSZMÚZEUM IDŐSZAKI KIÁLLÍTÁSA TOMPOS KÁTYA TRAGIKUSAN RÖVIDRE SZABOTT SZÍNHÁZI PÁLYAFUTÁSÁRA EMLÉKEZIK.

„Mindig műfajokban gondolkodtam, és úgy éreztem, egy kevésbé rangosnak tartott műfajban is lehet művészként színvonalasat alkotni. Élveztem, hogy eltérő rendezői, színészi gondolkodásmódokat ismerhettem meg, jó érzés volt ennyi helyen dolgozni” – nyilatkozta a színésznő 2014-ben.

Tompos Kátya 2005-ben szerzett diplomát a Színház- és Filmművészeti Egyetem az operett-musical osztályban. A rendezők mégsem úgy tekintettek rá csupán, mint a kiválóan éneklő, ideális naivára. Művészi sokszínűségének, jellemábrázoló tehetségének, természetes játékának köszönhetően sokféle szerepet alakított 2003 és 2021 között – zenés színházi játékok mellett görög tragédiában, Shakespeare-darabokban, klasszicista francia drámában és kortárs szerzők műveiben is láthatta őt a közönség. Szerepelt filmekben és énekesnőként is nagy sikereket aratott. Munkája elismeréseként Junior Prima Díjban részesült, megkapta a Jászai Mari-díjat is. Pályája elején rövid ideig a József Attila és a Bárka Színház, majd 2008 és 2018 között a Nemzeti Színház tagja volt, ezután szabadúszóként dolgozott.

A kiállításon az emlékezetes alakításokról készült fotográfiák mellett a családi albumokban őrzött dokumentumokat is láthatnak a látogatók. A február 28-án megnyílt kiállítás szeptember végéig tekinthető meg.

A múzeumi belépővel a Bajor Gizi Színészmúzeum állandó és időszakos tárlatai egyaránt megtekinthetők.

További információk és részletes program: www.oszmi.hu | facebook.com/oszmiibp

OSZMI: 1013 Budapest, Krisztina krt. 57. | BGM: 1124 Budapest, Stromfeld Aurél út 16.

KÖLCSEY-EMLEKPLAKETT

A Magyar kultúra napja és a Himnusz születésének évfordulóján idén Rátóti Zoltán, Kossuth- és Jászai-díjas színművész, Érdemes és Kiváló Művész, a Nemzeti Színház stratégiai igazgatója vehette át a Kölcsey-emlékplakettet Szatmárcsukén. Az 1995-ben alapított elismerést minden évben a művésztszadalom azon kiemelkedő alakja kapja, aki életművével és tevékenységével gazdagítja a magyar és az egyetemes kultúrát. A Nemzeti Színház tárdulatból Törőcsik Mari részesült a díjban 2015-ben.

DRÁMAPÁLYÁZAT

A Páneurópai Píknik 35. évfordulójára hirdetett drámaíró pályázatot a Soproni Petőfi Színház. A beérkezett tizenegy pályamű közül megosztott második díjban részesült a Nemzeti Színház irodalmi munkatársa, Lukácsy György *Csodálatos piknik* című alkotása. Az első helyezett Kőszegi Béla műve lett, a megosztott második helyezést Csík Csaba, a harmadikat Varga-Amár Rudolf darabja kapta.

PETŐFI ZENEI DÍJ

A Nemzeti Színházban nemrég bemutatott *Esthajnal* című romamusical szerzője, a Kossuth-díjas zeneszerző, költő és előadóművész, a Ghymes együttes alapítója részesült a magyar zenei élet egyik legnagyobb elismerésében, a Petőfi Zenei Díj Életműdíjban. A díjat tavaly a Nemzeti társulatának tagja, Földes László Hobo kapta.

EÖRI SZABÓ ZSOLT

A Magyar Fotóművészek Szövetsége tagjai közé választotta a Nemzeti Színház fotográfusát. Eöri Szabó Zsolt villamosmérnökként végzett, majd évtizedeken át a Magyar Rádió és a Magyar Televízió munkatársa volt. 2003 óta foglalkozik professzionálisan fotográfiával, 2020 óta a legrangosabb fotóművészeti állami elismerést, a Balogh Rudolf-díjat odaítélő szakmai bizottság tagja.

MACEDÓN EGYÜTTMŰKÖDÉS

A budapesti Nemzeti Színház és a szkopjei Macedón Nemzeti Színház nevében Vidnyánszky Attila és Nikola Kimovszki együttműködési megállapodást kötött. Ennek keretében a két intézmény elméleti és gyakorlati tapasztalatokat oszt meg egymással, szorosabban együttműködik előadások cseréjében, szakmai eseményeken való közös részvételben. „A színházak közötti kapcsolat nemcsak a kulturális örökség ápolását, hanem új közönségek elérését is szolgálja” – hangsúlyozta az együttműködés aláírásakor Vidnyánszky Attila.

A képen balra Nikola Kimovszki, jobbra Vidnyánszky Attila.

MÁRC. 8., 13. | HOBO

AZ UTCAZENÉSZ » Hobo legutolsó darabja: jelen-
tek a magyar könnyűzene történetéből Kiss Zoltán
közreműködésével.

mikor? hol?

március 8. – 19 óra • Kaszás Attila Terem

TUDOD, HOGY NINCS BOCSÁNAT » „József Attila verseit
úgy olvasom, mint a szent könyveket és néha, mintha a
saját gondolataimat látnám leírva.”

mikor? hol?

március 13. – 19 óra • Kaszás Attila Terem

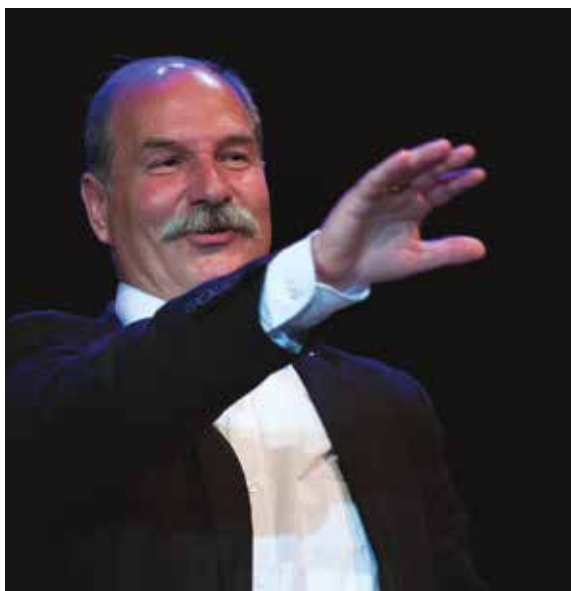

MÁRC. 10. | FEDÁK SÁRI

SZÜCS NELLI ESTJE » Fedák Sári volt „A” primadonna.
Sztár Pesttől New Yorkig. Megjárta a siker csúcsait és a
történelem poklát. Méltán ünnepelték, és méltatlanul
félreállították.

mikor? hol?

március 10. – 18 óra • Bajor Gizi Szalon

MÁRC. 18. | BEREZ ANDRÁS ESTJE

MEZEI SATU » Ezen a húsz év feletti gyermekeknek ajánlott
műsorban Berez András legvidámabb meséiből, legen-
dájából, énekeiből kapunk válogatást.

mikor? hol?

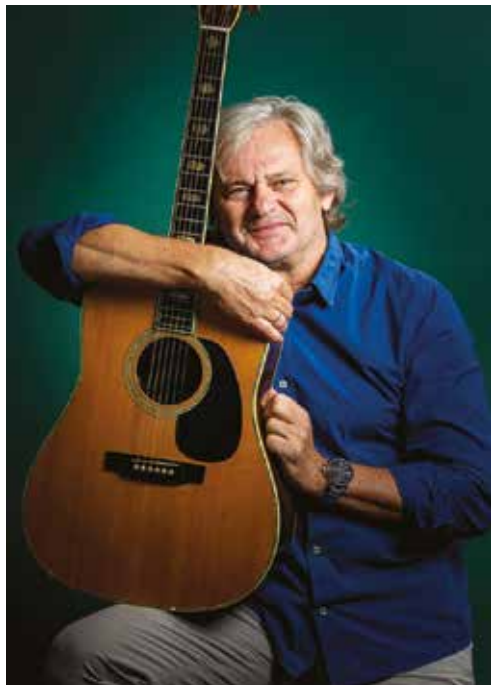
március 18. – 19 óra • Kaszás Attila Terem

MÁRC. 19. | RZ64

RÁTÓTI ZOLTÁN-SZÓLÓKONCERT » Sülyi Péter és Müller Péter Sziámi dalszövegei Rátóti Zoltán zenéjével és előadásában. Egy nem kerek születésnap koncert.

mikor? hol?

március 19. – 19 óra • Kaszás Attila Terem

MÁRC. 23. | SZARVAS JÓZSEF ÉS BARÁTAI

TÜNDÉRKERT GÁLA » Szarvas József kezdeményezésére elindult Tündérbkert mozgalom résztvevőinek, támogatóinak napja a Nemzeti Színházban. Részletek: nemzetiszinhaz.hu

mikor? hol?

március 23. – 17 óra • Nagyszínpad

Olvasson színházat!

www.nemzetiszinhaz.hu/magazin

MÁRC. 14., 16., 18., 31. | SZFE-ELŐADÁSOK

A Színház- és Filmművészeti Egyetem hallgatóinak új és régebbi előadásai.

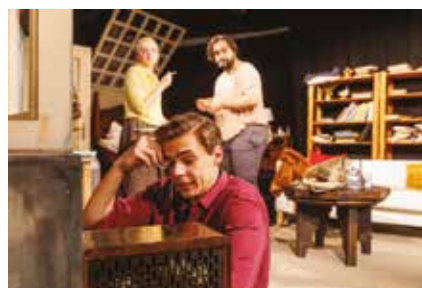

REPÜLNI HÍV A MAGAS ÉG

Stílus- és helyzetgyakorlatok, paródiák – a másodévesek előadása a Deszka fesztiváltól Görgényüvegcsürrig sokfelé látható volt már.

mikor? hol?

március 14. – 19 óra | március 16. – 15 óra • Kaszás Attila Terem

DÜHÖNGŐ IFJÚSÁG

John Osborne klasszikusa, a Színház- és Filmművészeti Egyetem negyedéves hallgatóinak új vizsgaelőadása. Közreműködik Rátóti Zoltán.

mikor? hol?

március 16. – 19 óra | március 18. – 18 óra • Bajor Gizi Szalon

MÁJUS

Szép Ernő klasszikusa, a Színház- és Filmművészeti Egyetem vizsgaelőadása 2024 márciusa óta a Nemzeti műsorán.

mikor? hol?

március 31. – 19 óra • Kaszás Attila Terem

KÉPMÁS

MAGAZIN | nőknek és férfiaknak

OLVASNIVALÓ EGY ÉVRE,
ÉRTÉKEK EGY ÉLETRE

INSPIRÁLÓ
INTERJÚK ÉS
TÖRTÉNETEK

LÉLEKTAN
A HÉTKEZ-
NAPOKBAN

SZAKÉRTŐI
TANÁCSOK

HITELES
ÍRÁSOK
AZ ÉLETRŐL

KULTURÁLIS
TARTALMAK

Éves előfizetés -
10 lapszám: 12 480 Ft

Előfizetéssel 15%-al kedvezőbb áron
jut hozzá az egyes lapszámokhoz:
egy lapszám átlagára így
1 480 Ft helyett 1 248 Ft.

ELŐFIZETÉS ITT:

kepmas.hu/elofizetes • elofizetes@kepmas.hu • 06-1 365-1414

Nemzetiségek a Nemzetiben

A magyarországi bolgár, görög, német, örmény, roma, szerb, horvát, szlovák, ukrán nemzetiségek előadásai láthatók március 24. és április 6. között a Nemzeti Színházban.

Hivatásos színházak és alkalmi amatőr társulatok alkotják a nemzetiségi színjátszást Magyarországon. Seregszemléjük a Jelen/lét fesztivál, amelynek főszerzője a Magyarországi Szerb Színház és a Magyarországi Nemzetiségi Színházi Szövetség.

Az első seregszemléjük 1993-ban, az akkor Ablonczy László által vezetett Nemzeti Színházban zajlott. Arcusfeszt néven folytatták több helyszínen, így 2008-ban a Nemzetiben is megfordult a fesztivál. A Jelen/lét 2013-ban szerveződött újjá, és 2018-ban lett végleges otthonra a budapesti Nemzeti Színházban.

Doja, a cigánytündér (Cinka Panna Társulat)

Kaszás Attila Terem	24 H	19:30	Jelenetek egy házasságból Karaván Színház (magyar)
Gobbi Hilda Színpad	25 K	19:00	Musza Dagh Urartu Örmény Színház (magyar)
Kaszás Attila Terem	25 K	17:00	Annyira rossz, amennyire csak lehet Vertigo Szlovák Színház (szlovák, magyar felirattal)
Kaszás Attila Terem	25 K	20:00	Zumba Artashat Örmény Színház (magyar nyelven)
Gobbi Hilda Színpad	26 Sze	17:30	Antigone Amfitheatro (görög, magyar felirattal)
Kaszás Attila Terem	26 Sze	11:00	Zenemenő Karaván Színház (magyar)
Kaszás Attila Terem	26 Sze	19:30	Bunbury, avagy az őszinteség fontos Deutsche Bühne Ungarn (német, magyar felirattal)
Bajor Gizi Szalon	26 Sze	19:00	"Jávor Pali" utolsó mulatása Magyarországi Szerb Színház (magyar)
Gobbi Hilda Színpad	27 Cs	19:00	Álom és valóság között Pécsi Horvát Színház (horvát, magyar felirattal)
Kaszás Attila Terem	27 Cs	19:30	Duh Je Naša Domovina Magyarországi Szerb Színház (szerb, magyar felirattal)
Bajor Gizi Szalon	27 Cs	17:00	Lelkigyakorlat Ani-Budavári Örmény Színház (magyar)
Hajóorr + Előcsarnok	27 Cs	18:30	Nemzetiségi performansz Magyarországi Nemzetiségek Színházi Társulata
Gobbi Hilda Színpad	27 Cs	19:00	Terror Pécsi Horvát Színház (horvát, magyar felirattal)
Kaszás Attila Terem	27 Cs	11:00	Bozóti Márta Ani-Budavári Örmény Színház (magyar)
Kaszás Attila Terem	27 Cs	18:00	Aranyeső a családomra Cinka Panna Cigány Színház (magyar)
Gobbi Hilda Színpad	29 Szo	18:30	Kerek élet fája Artashat Örmény Színház (magyar)
Kaszás Attila Terem	29 Szo	11:00	Doja, a cigánytündér Czinka Panna Társulat (magyar)
Kaszás Attila Terem	29 Szo	18:00	Piroska Malko Teatro (bolgár, magyar felirattal)
Gobbi Hilda Színpad	30 V	19:30	Katerina Magyarországi Ukrán Nemzetiségi Színház (ukrán, magyar felirattal)
Kaszás Attila Terem	30 V	19:00	Az atya foga Magyarországi Szerb Színház (szerb, magyar felirattal)
Nagyszínpad	6 V	15:00	Esthajnal Nemzeti Színház (magyar)

JELLEN/LÉT Fesztivál

HAVI MŰSOR

Kaszás Attila Terem	2 V	19:00	Medvevára Földes László Hobo
Kaszás Attila Terem	3 H	19:00	Ők tudják, mi a szerelem Hubay Miklós
Kaszás Attila Terem	4 K	19:00	Ők tudják, mi a szerelem Hubay Miklós
Kaszás Attila Terem	6 Cs	19:00	Medvevára Földes László Hobo
Nagyszínpad	7 P	19:00	Olasz szalmakalap Eugène Labiche – Mark Michel PREMIER
Nagyszínpad	8 Szo	19:00	Olasz szalmakalap Eugène Labiche – Mark Michel
Kaszás Attila Terem	8 Szo	19:00	Hobo: Az utcazenész Földes László Hobo
Nagyszínpad	9 V	18:00	János vitéz Petőfi Sándor
Gobbi Hilda Színpad	9 V	15:00	Egy, kettő, három – Az ibolya Molnár Ferenc
Kaszás Attila Terem	9 V	15:00	Az öngyilkos Nyikolaj Erdman
Nagyszínpad	10 H	11:00	János vitéz Petőfi Sándor
Gobbi Hilda Színpad	10 H	19:00	István király Sík Sándor
Kaszás Attila Terem	10 H	19:00	Az öngyilkos Nyikolaj Erdman
Bajor Gizi Szalon	10 H	18:00	Fedák Sári Szűcs Nelli önálló estje
Nagyszínpad	11 K	11:00	János vitéz Petőfi Sándor
Gobbi Hilda Színpad	11 K	19:00	István király Sík Sándor
Kaszás Attila Terem	11 K	19:00	Idegenek és ismerősök Zalán Tibor I a Békéscsabai Jókai Színház vendégelőadása
Nagyszínpad	12 Sze	18:00	Esthajnal Szarka Tamás
Nagyszínpad	13 Cs	18:00	Esthajnal Szarka Tamás
Kaszás Attila Terem	13 Cs	19:00	Tudod, hogy nincs bocsánat Földes László Hobo önálló estje
Nagyszínpad	14 P	18:00	Esthajnal Szarka Tamás
Kaszás Attila Terem	14 P	19:00	Repülni hív a magas ég SZFE vizsgaelőadás
Nagyszínpad	16 V	17:00	Ázott hajában hét halott bogár ragyog Vecsei H. Miklós és a QJÚB I ráhangoló, közönségtalálkozó
Kaszás Attila Terem	16 V	15:00	Repülni hív a magas ég SZFE vizsgaelőadás
Bajor Gizi Szalon	16 V	19:00	Dühöngő ifjúság John Osborne I SZFE vizsgaelőadás
Nagyszínpad	17 H	19:00	Ázott hajában hét halott bogár ragyog Vecsei H. Miklós és a QJÚB I ráhangoló, közönségtalálkozó
Kaszás Attila Terem	18 K	19:00	Mezei satu Berecz András estje
Bajor Gizi Szalon	18 K	18:00	Dühöngő ifjúság John Osborne I SZFE vizsgaelőadás
Nagyszínpad	19 Sze	18:00	Szentivánéji álom William Shakespeare I a Győri Nemzeti Színház vendégelőadása
Kaszás Attila Terem	19 Sze	15:00	Háztűznéző Nyikolaj Gogol

A *Tudod, hogy nincs bocsánat* 12, a *Fodrászsnő* 14 éven felülieknek ajánlott!

* a **ráhangolóra** az előadások kezdete előtt 45 perccel, a **közönségtalálkozóra** az előadások után várjuk az érdeklődőket

2025. MÁRCIUS

Bajor Gizi Szalon	19 Sze	19:00	RZ-64 Rátóti Zoltán szólókoncertje az elmúlt tizenöt év dalaiból
Nagyszínpad	20 Cs	19:00	Olasz szalmakalap Eugène Labiche – Mark Michel közönségtaglalkozó
Gobbi Hilda Színpad	21 P	19:00	Liliom Molnár Ferenc PREMIER
Nagyszínpad	22 Szo	19:00	María de Buenos Aires Astor Piazzolla a debreceni Csokonai Nemzeti Színház vendéglőadása
Gobbi Hilda Színpad	22 Szo	19:00	Liliom Molnár Ferenc
Nagyszínpad	23 V	17:00	Tündérműve Gála
Nagyszínpad	24 H	11:00	Csongor és Tünde Vörösmarty Mihály
Nagyszínpad	25 K	11:00	Csongor és Tünde Vörösmarty Mihály
Nagyszínpad	26 Sze	11:00	Csongor és Tünde Vörösmarty Mihály
Nagyszínpad	27 Cs	11:00	Csongor és Tünde Vörösmarty Mihály
Nagyszínpad	28 P	19:00	Anne Frank naplója a Kassai Nemzeti Színház és a Nemzeti Színház közös produkciója
Nagyszínpad	29 Szo	19:00	Anne Frank naplója a Kassai Nemzeti Színház és a Nemzeti Színház közös produkciója
Nagyszínpad	30 V	15:00	János vitéz Petőfi Sándor
Nagyszínpad	31 H	11:00	János vitéz Petőfi Sándor
Gobbi Hilda Színpad	31 H	19:00	Fodrásznő Szergej Medvegyev
Kaszás Attila Terem	31 H	19:00	Május Szép Ernő SZFE vizsgálódás

Kísérőrendezvényeinkről a 57–58. oldalon tájékozódhatnak. |

A műsorváltoztatás jogát a színház fenntartja!

Jelenet az Ők tudják,
mi a szerelem című
előadásból – Udvaros
Dorottya és Blaskó Péter
| fotó: Eöri Szabó Zsolt

Szcenárium

a Nemzeti Színház művészeti folyóirata • 2024. november–december, XII. évf., 5. szám

FÓKUSZBAN: MITEM 2025

A Nemzeti Színház idei nemzetközi színházi találkozásán ismét jelen lesz a távol-keleti színház. Kínából egy pekingi opera, a *Zhaoju utazása*, Mongóliából *Az Ég fia* érkezik. Az identitásképző hagyomány hordozójaként mindkettő a mitikus előidőket idézi meg. A japán színházat egy modern nő-dráma, a *Hanjo* képviseli. A hozzájuk kapcsolódó írásokat e három ázsiai színházi kultúrába való bevezetésként, s egyúttal az előadásokra való ráhangolóként ajánljuk olvasóink figyelmébe.

„A távolság, amely elválasztja Keletet a Nyugattól, az eurázsiai kontinens két szélső pólusát egymástól, hatalmas. De Európa és Ázsia népei már a prehistorikus időkben megpróbálták csökkenteni ezt. (...) A történelmi időkben a görögök, de főleg a rómaiak előnyben részesítették a kereskedelmi kapcsolatokat és kommunikációs utakat Ázsia térségei felé. (...) A Selyemúton járó megszámlálhatatlan utazó között voltak katonák, kereskedők, hírvivők és zarándokok, és olyanok is, akik zsonglőrként, akrobataként, zenészként vagy táncosként keresték a kenyerüket.” (*Nicola Savarese*)

„Mei Lanfang »kulturális nagykövet« lett mind a kínai, mind az amerikai média szemében, mert szoros kapcsolatokat ápolt a Kínában élő nemzetközi elittel. 1930-as amerikai turnéjának sikere ennek ellenére nagy meglepetést okozott Kínában, és hirtelen új szögből engedte látni, mi az, amit a külföld »kínainak« lát és örömmel fogad. Mei 1935-os szovjetunióbeli útja tovább erősítette a pekingi opera nemzetközi – és ezen keresztül nemzeti – pozícióját mint Kína »nemzeti színháza«. Moszkvában Meit a két legnevesebb európai színházi szakember fogadta: Konsztantyin Sztanyiszlavszkij és Bertold Brecht, ami a pekingi operát a kínai kultúra legmagasabb globális reprezentánsává avatta.” (*Révész Ágota*)

„Szenvedély és forma együtt alkotják a színházat, de a naturalizmus, a proletáriródalom és a háború utáni darabok egyre csak a tartalmat erőltetik, és szerzőik megvetéssel viseltetnek a forma

TARTALOM

Az eurázsiai színház – **Nicola Savarese** • A pekingi opera mint a nemzetépítés eszköze Kínában – **Révész Ágota** Részlet a mongol történelmi dráma, *Az Ég fia* szövegkönyvéből – **Birtalan Ágnes** kommentárjával • Elcserélt legyezők – **Misima Jukio** *Hanjo* című nő-drámája Jámbor József előszavával • „Ma a Vígszínházban valóságos ünnep volt” – **Kosztolányi Dezső** a *Salome* 1907-es bemutatójáról • A démonikus femme fatale szecessziós változata – **Kaposi Krisztina** • Oscar Wilde drámája a Nemzeti színpadán – **Kozma András, L. Simon László, Erős Kinga, Smid Róbert, Szász Zolt** • „Minden szerep egy hatalmas titok” – **Diana Dobrev** • Exegi monumentum – in memoriam **Király Nina** (1940–2018)

íránt, melynek egyenes következménye az, hogy elveszítik a művészi minőséget. A shingeki büzlük a tudálékosságtól, a didakticizmustól, az elitizmustól, a leereszkedő tónustól és a jellemtelen intellektuális kisszerűségtől. Izgalmas színház nem születik addig, amíg meg nem szabadul mindezen hiányosságoktól. (...) A színháznak a botrányról kell szólnia.” (*Misima Jukio*)

„A kor, amiben élünk, nagyon emlékeztet arra az időre, amikor a darab cselekménye játszódik. Akkor is és most is egy olyan korszakváltó pillanathoz érkeztünk, amikor az embernek az az érzése, hogy ez a világ fokozatosan kezd szétesni és valami alapvető változás érzete uralkodik el rajtunk. Úgy látom, hogy az emberiség eljutott egy olyan ponthoz, amikor azt érzi, hogy nem lehet így tovább létezni. Mintha egy olyan vonaton száguldánánk, amely alatt már nincsenek sínek és nem tudnánk, hogy hová tartunk.” (*Diana Dobrev*)

Tájékoztató a Szcenárium lapszámokhoz való hozzájárulásról: +36 1 476 68 76 | a Szcenárium a neten: www.nemzetisinhaz.hu/magazin/folyoirat

szcenárium

A Nemzeti Színház művészeti folyóirata

SLAVA'S SNOWSHOW +8

Szlava POLUNYIN cirkusz előadása a **Nemzeti Színház Nagyszínpadán**

Rendező: **Szlava Polunyin** | **G.A.A.P. Ltd.** szervezésében • London, Egyesült Királyság

ELŐADÁSOK • 2025

május 30., 31 • 15 óra és 19 óra | június 1. • 15 óra | június 5. • 19 óra
június 6., 7. • 15 óra és 19 óra | június 8. • 15 óra

JEGYÁRAK: 4 900 Ft • 8 900 Ft • 10 900 Ft • 14 900 Ft • 18 900 Ft

Információk és jegyvásárlás: www.nemzetiszhaz.hu

A Nemzeti Magazin
az interneten:
www.nemzetisinhaz.hu

Jelenet a MITEM-re Athénból érkező Oreszteia című előadásból | fotó: Johanna Weber

PREMIEREK | Eugène Labiche – Mark Michel: **OLASZ SZALMAKALAP** |
Molnár Ferenc: **LILIAM**

MÁRCIUSI ELŐADÁSOK | Földes László Hobo: **MEDVEVÁRA** | Hubay: **ŐK TUDJÁK, MI A SZERELEM** | Földes László Hobo: **AZ UTCAZENÉSZ** | Petőfi: **JÁNOS VITÉZ** | Molnár: **EGY, KETTŐ, HÁROM – AZ IBOLYA** | Nyikolaj Erdman: **AZ ÖNGYILKOS** | Szűcs Nelli önálló estje: **FEDÁK SÁRI** | Sík Sándor: **ISTVÁN KIRÁLY** | Zalán Tibor: **IDEGENEK ÉS ISMERŐSÖK** | Szarka Tamás: **ESTHAJNAL** | Hobo: **TUDOD, HOGY NINCS BOCSÁNAT** | **REPÜLNI HÍV A MAGAS ÉG** | Vecsei H. Miklós és a QJÚB: **ÁZOTT HAJÁBAN HÉT HALOTT BOGÁR RAGYOG** | Osborne: **DÜHÖNGŐ IFJÚSÁG** | Berecz András önálló estje: **MEZEI SATU** | Shakespeare: **SZENTIVÁNÉJI ÁLOM** | Gogol: **HÁZTŰZNÉZŐ** | Rátóti Zoltán szólókoncertje: **RZ-64** | Astor Piazzolla: **MARÍA DE BUENOS AIRES** | Vörösmarty: **CSONGOR ÉS TÜNDE** | **ANNE FRANK NAPLÓJA** | Szergej Medvegyev: **FODRÁSNŐ** | Szép Ernő: **MÁJUS**